ISSN 2353-9569

Edu-wsparcie

czasopismo elektroniczne
Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie

Nr 20

Ciechanów 2023

Redakcja:

Grażyna Brzezińska

Bożena Lewandowska

Monika Biedrzycka-Gładka

e-mail: biuletyn.bpciechanow@gmail.com

tel. 23 672 33 77 w. 23

BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA W CIECHANOWIE

ul. 17 Stycznia 49

06-400 Ciechanów

tel. 23 672 33 77

www.bpciechanow.edu.pl

bpciechanow@gmail.com

SPIS TREŚCI

ZASADY PUBLIKACJI 1

OD REDAKCJI 2

FELIETONY

Grażyna Brzezińska *Rozmowy o czytaniu (20). Dlaczego warto pisać?*.....3

Z WARSZTATU NAUCZYCIELA

Bożena Lewandowska *StoryLine - generator do tworzenia krótkich historii* 5

Agnieszka Sromek *Rozmowy o jesieni, czyli wiersze w szkolnych przedstawieniach*.... 9

Michał Marciniak *Zegary słoneczne jako pomoc dydaktyczna na każdym etapie edukacji*..20

Monika Biedrzycka-Gładka *Jak uatrakcyjnić zajęcia wykorzystując aplikację Mentimeter?* ……23

WARTO WIEDZIEĆ

Bożena Lewandowska *Rola rodziny w wychowaniu do wolontariatu*.....27

Anna Grudziecka *Relacje rodzic-dziecko* …….....30

Dajana Miodońska-Mardyła *Zabawy muzyczne jako formy kształtowania zdolności dziecka*……..34

Anna Wesołowska *STEAM w edukacji* 40

Bogumiła Pawłowska *Higiena cyfrowa, czyli zdrowe nawyki w korzystaniu z technologii informacyjno-komunikacyjnych*……47

Elwira Stolpa *Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie. Filia w Płońsku przedstawia. 250. rocznica powołania Komisji Edukacji Narodowej* 52

WARTO PRZECZYTAĆ 57

NOTY O AUTORACH.....60

ZASADY PUBLIKACJI

•

OD REDAKCJI

W bieżącym numerze znajdą Państwo kolejny felieton z cyklu „Rozmowy o czytaniu”, tym razem o motywacji pisania.

Polecamy rubrykę „Z warsztatu nauczyciela”, w której prezentujemy generator StoryLine do tworzenia krótkich historii oraz aplikację Mentimeter do tworzenia interaktywnych prezentacji z informacjami zwrotnymi w czasie rzeczywistym. Publikujemy przedstawienie „Rozmowy o jesieni” powstałe na kanwie wierszy polskich i zagranicznych poetów dla uczniów edukacji wczesnoszkolnej oraz pomysł budowy papierowego zegara słonecznego w celu dokonywania samodzielnych obserwacji astronomicznych.

W rubryce „Warto wiedzieć” prezentujemy artykuł o relacjach w rodzinie, wpływie rodziny na wychowanie do wolontariatu, roli zabaw muzycznych w kształtowaniu zdolności dzieci. Przybliżamy czym jest STEAM w edukacji oraz zdrowe nawyki korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Zamieszczamy również materiały dla nauczycieli z okazji 250. rocznicy powołania Komisji Edukacji Narodowej w opracowaniu Biblioteki Pedagogicznej w Płońsku. Zachęcamy także do zapoznania się z wybranymi nowościami z oferty Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie.

Zapraszamy do lektury bieżącego numeru a wszystkie szkoły i biblioteki zachęcamy do promocji własnej oferty i dzielenia się doświadczeniem na łamach naszego pisma.

Redakcja

Grażyna Brzezińska
Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie

Rozmowy o czytaniu (20)
Dlaczego warto pisać ?

Czy choć raz pomyślałeś/aś, że chciałbyś/abyś napisać kiedyś książkę? Czy zdarzyło ci się wyobrazić „to przecież pomysł na książkę”? Czy w twojej głowie piszą się historie, które warto by było zapisać?

Jeśli choć na jedno z powyższych pytań odpowiedziałeś/aś sobie twierdząco, powinieneś/powinnaś zaufać intuicji, posłuchać przeczucia i rozważyć rozpoczęcie pisania.

Motywacji do pisania jest pewnie tyle ilu jest autorów. Jedni robią to ze względów terapeutycznych. Pisaniem rozprawiają się z upiornymi demonami. Są pisarze z misją, którzy wierzą, że pisaniem zmienią świat i ludzi, że niosą im pomoc, ulgę. Dla jednych to rozrywka, lub hobby uprawiane po godzinach. Dla innych sposób na życie, piszą dla pieniędzy, na zamówienie, zgodnie z panującymi modami. W ostatnich latach pojawił się wysyp książek „celebrytów”, którzy wpisują je w plan kariery licząc na zwiększenie popularności. (Niektóre z tych debiutów okazały się bardzo udane np. Tomasza Organka „Teoria opanowywania trwogi” czy Rafała Paczesia „Grube wióry”). Potencjalni literaci chodzą na kursy pisarskie, by poprawić umiejętności albo ufają swojemu talentowi.

Zwykle nie są to łatwe zmagania. Nie bez powodu nad pisarską profesją roztacza się romantyczna, tajemnicza aura o wenie czy natchnieniu. Z wywiadów z autorami wynika jednak, że ten twórczy zapał jest często okupiony ciężką, wielogodzinną pracą, która nie zawsze przynosi upragniony efekt. Pisarstwo ich zdaniem to mieszanka podniecenia i zdenerwowania, dumy i lęku. Ulga i gorączkowa niecierpliwość. Na koniec poczucie spełnienia i oczekiwanie na odzew.

Warto tych emocji doświadczyć.

FELIETONY

Nauczyciele starają się rozbudzić fascynację pisarstwem wśród swoich podopiecznych poprzez gazetki szkolne czy konkursy. (Doskonale wpisuje się w ten trend nasz konkurs „Wydajemy własną książkę”, przynoszący rokrocznie niezwykle ciekawe rezultaty.)

Zapraszając do udziału w pisarskiej podróży najmłodszych odbiorców literatury rozbudzamy ich ciekawość, zainteresowania, wiedzę. Chcemy aby kontakt z książką stał się ich codzienną rutyną.

Ja zachęcam, aby ktoś z czytelników spróbował sprawdzić swoich sił w felietonie.

Bożena Lewandowska
Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie

StoryLine - generator do tworzenia krótkich historii

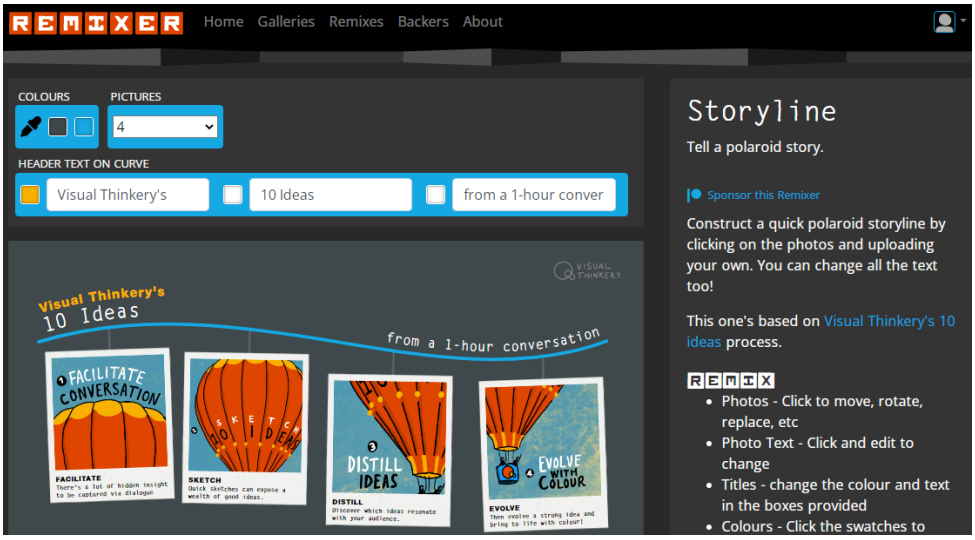

https://remixer.visualthinkery.com/a/storyline

Story Line to generator w języku angielskim znajdujący się na portalu **REMIXER.** Służy do przedstawienia krótkiej historii, zawierającej maksymalnie 5 zdjęć polaroid z tekstem.

Generator może być wykorzystywany również do :

- prezentacji sylwetki postaci, twórcy,
- przedstawienia krótkiego planu,
- przedstawienia wydarzeń z lektury,
- przedstawienia wydarzeń z życia szkoły (biblioteki),
- prezentacji działań projektowych,
- przygotowania małej galerii zdjęć,
- stworzenia planu działań,
- zobrazowania wydarzenia z lektury,
- przedstawienia w ciekawy sposób przebiegu wycieczki klasowej,
- prezentacji osi czasu epoki…

Można w nim pracować zarówno na komputerze, smartfonie jak i na tablecie. Nie wymaga zakładania konta.

Generator umożliwia wybór kolorystyki naszej prezentacji oraz liczbę zdjęć (maksymalnie 5).

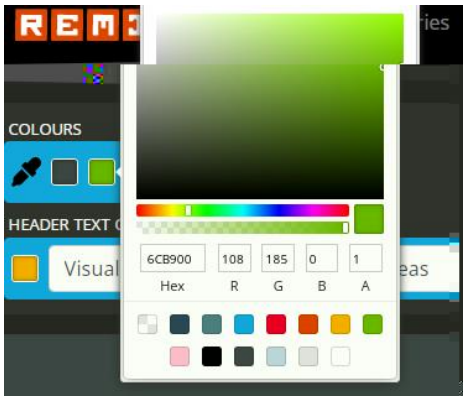

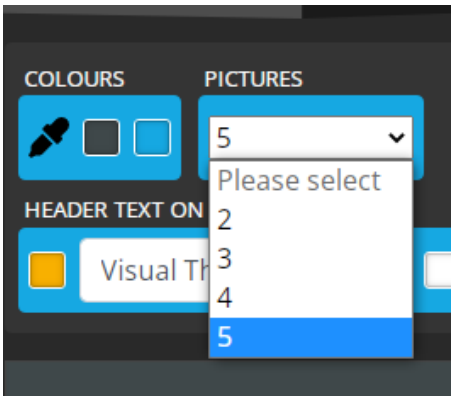

Możemy wykorzystać gotową galerię zdjęć bądź wgrać własne. Przesłane zdjęcia możemy przenieść, obrócić, zastąpić.

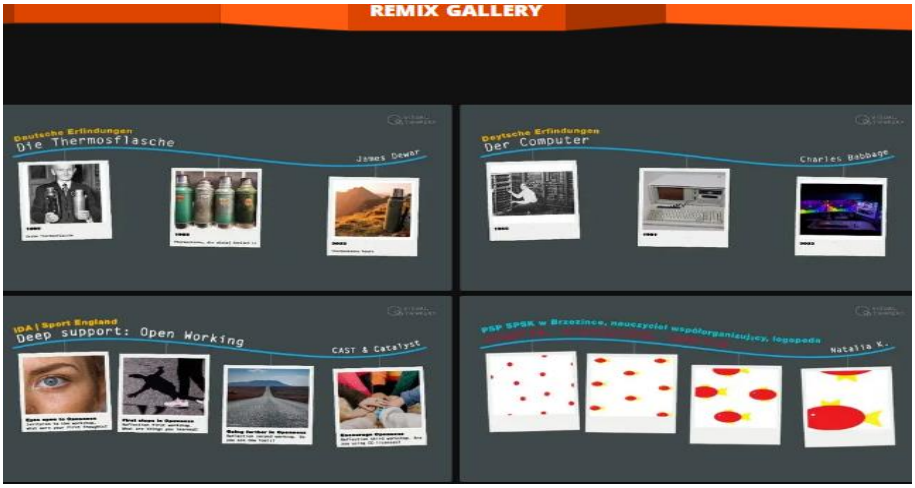

Każde zdjęcie możemy opatrzyć krótkim tekstem, który możemy edytować.

Możemy również zmieniać kolor i tekst w poszczególnych polach.

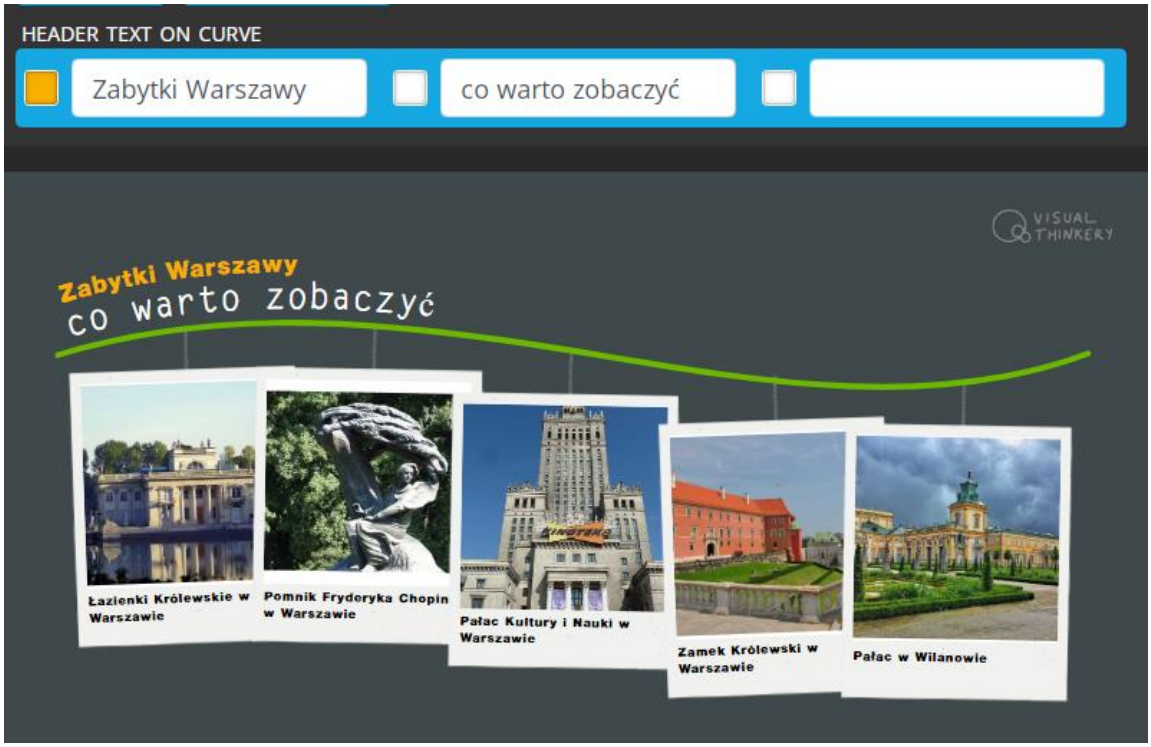

W trakcie tworzenia kart musimy doprowadzić naszą pracę do końca, gdyż tworzony przez nas projekt nie zapisuje się automatycznie. Gotową pracę możemy opublikować.

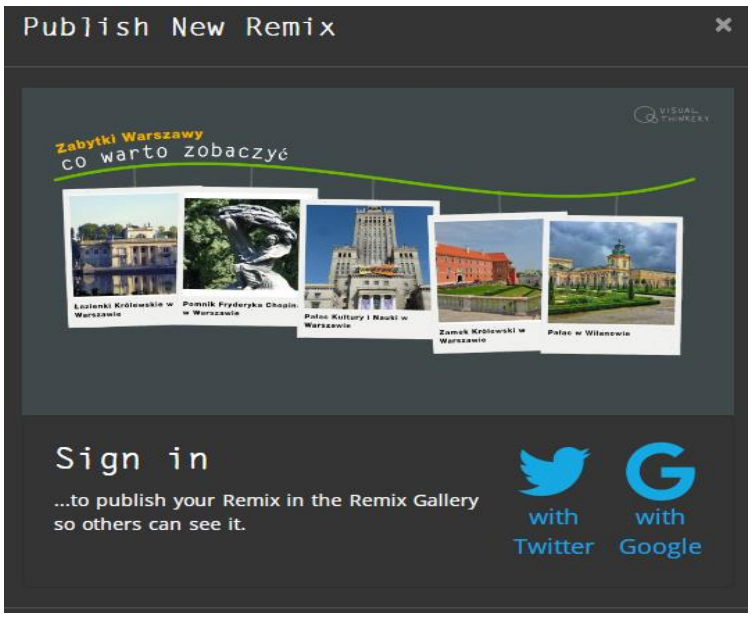

Możemy ją udostępnić za pomocą linku lub pobrać jako obrazek PNG.

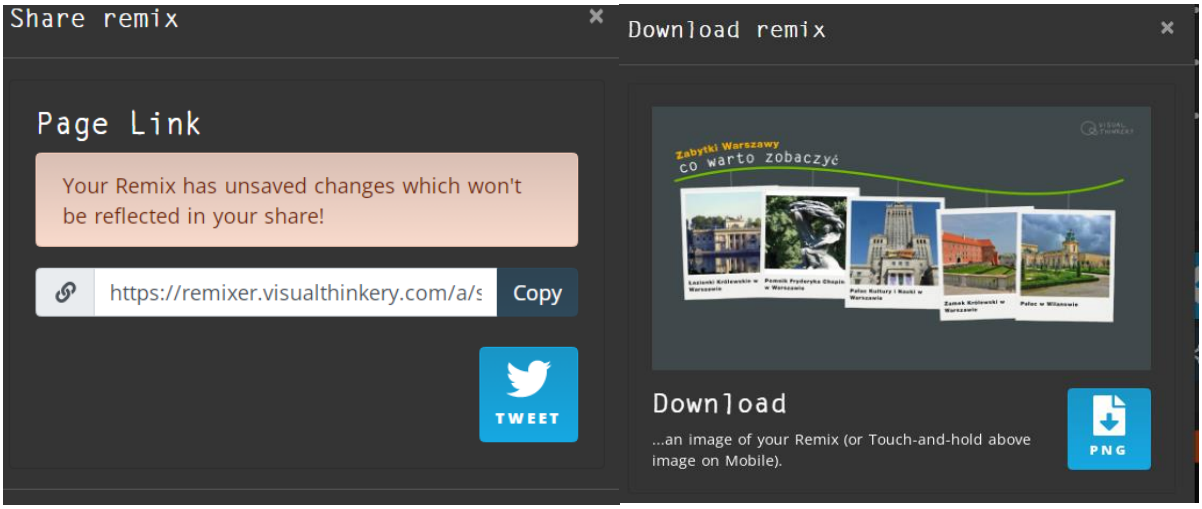

Agnieszka Sromek
Szkoła Podstawowa nr 2 Towarzystwa Szkolnego im. M. Reja w Bielsku-Białej

Rozmowy o jesieni, czyli wiersze w szkolnych przedstawieniach

Celem pracy dydaktyczno-wychowawczej szkoły jest nie tylko kształcenie umiejętności przedmiotowych podczas lekcji w klasie, ale także podjęcie działań mających na celu wdrożenie przekazywanej wiedzy w różnego rodzaju szkolnych projektach. Szczególnie ważne są szkolne przedstawienia, dzięki którym uczniowie pogłębiają swoją wiedzę, doskonalą kompetencje językowe, ucząc się jednocześnie współpracy i umiejętności budowania relacji. Podczas takich spotkań i przygotowań, nauczyciel nie tylko może zaznajomić młodych ludzi z fragmentami literatury, ale stworzyć scenariusz na podstawie tekstów literackich, np. wierszy.

Poezja nie ma w szkole szczególnych szans wygrania z prozą. Przeciętny uczeń preferuje sięgnięcie po opowiadanie lub powieść. Pod wpływem rozwoju nowych technologii, naporem kultury masowej, ta niechęć się pogłębia. W obecnych warunkach życia spłaszczeniu ulegają emocje i niestety kurczy się wrażliwość w odbiorze tekstów poetyckich, które są zapisem ludzkich przeżyć. Skutecznym rozwiązaniem pozwalającym na przezwyciężenie tej bariery czytelniczej są szkolne przedstawienia, podczas których w łatwy sposób i przystępny uczniom można nawiązać do spraw absorbujących młodych ludzi, jednocześnie odnosząc się do ich doświadczeń. Staje się to okazją do zbudowania cyklu zajęć opartego na analizach i interpretacjach wierszy mniej znanych, co pozwoli uczniom poczuć się odkrywcami i badaczami tekstów, a to stanie się fascynującą wędrówką po świecie liryki.

W celu polepszenia sytuacji poezji w szkole podstawowej zaproponowałam uczniom edukacji wczesnoszkolnej przedstawienie pt. „Rozmowy o jesieni", które powstało na kanwie wierszy polskich i zagranicznych poetów. Uczniowie klas starszych (4-5 szkoły podstawowej) zagłębili się w świat poezji podczas zajęć koła teatralnego, aby móc pokazać młodszym kolegom i koleżankom niepowtarzalność pory roku, jaką jest jesień, wpłynąć na ich wyobraźnię, a przede wszystkim zapoznać młodych słuchaczy z wierszami, które później mogą stać się materiałem do pracy podczas lekcji związanych z jesienią i nie tylko. Od wierszy bowiem zaczyna się zarówno kształcenie wyobraźni, pamięci, mówności dzieci, jak i wychowanie estetyczne i emocjonalne. Na jakość odbioru całego przedstawienia wpływa również aranżacja sceny,

kostiumy, rekwizyty i gra aktorska. Wszystko to zostało zamieszczone w didaskaliach. W tym przypadku kreatywność nauczyciela i uczniów pozwala na lepsze, bardziej dogłębne zrozumienie poezji przez odbiorców i jednocześnie staje się zachętą do sięgnięcia po te teksty podczas zajęć w ławce szkolnej. Pamiętajmy, że obcowanie z ambitniejszą poezją może dostarczyć nie tylko przeżyć estetycznych, ale także emocjonalnych, pokazać młodym czytelnikom ważność tematów podejmowanych na kartach literatury.

Poniżej zamieszczam cały scenariusz przedstawienia „Rozmowy o jesieni" napisany na podstawie wierszy takich poetów jak: Kalina Jerzykowska, Jan Brzechwa, Joanna Papuzińska, Julian Tuwim, Leopold Staff, Beata Szymańska, Ted Hughes, Tadeusz Karasiewicz, Andrzej Waligórski, Adam Ziemianin. Mam nadzieję, że posłuży on innym nauczycielom, pedagogom do rozwijania swojego warsztatu pracy i zachęcania młodych ludzi do sięgania po wiersze.

Rozmowy o jesieni

(przedstawienie okolicznościowe – jesień)

AKT I

(na scenę wchodzi Narrator, który recytuje wiersz wprowadzający do całego przedstawienia; z tyłu sceny siedzi Staruszka; dekoracja sceny – jesienne elementy, liście, przeważają kolory pomarańczowe, brązowe, czerwone)

Narrator

(narrator ubrany w brązowe spodnie, koszule w kartkę, okulary; wchodzi na scenę i strzepuje liście z koszuli; recytuje wiersz Szelest; Narrator stoi z boku sceny)

Najbardziej na świecie szeleści
jesienny spis treści.
Bo – po pierwsze – jesienne wiersze,
po drugie jesienny deszcz,
a po trzecie
westchnienia, że to już po lecie.

(wchodzi na scenę Gawędziarz; ubrany w spodnie i koszulkę, spaceruje po scenie i opowiada o lisie i lisicy; po skończeniu swojej kwestii idzie na koniec sceny)

Gawędziarz

Dziś spadł z nieba pierwszy liść.
Szepnęła lisica do lisa.
List? Zdziwił się lis,
Bo niedosłyszał…
A co było w tym liście?

(na scenę wychodzi Staruszek; Narrator ogląda się za nimi ze zdziwieniem i siada na krześle; Staruszek idzie wyznaczoną, leśną ścieżką, a Staruszka z tyłu sceny robi na drutach; Staruszek staje; Staruszek jest ubrany w jesienny płaszcz, ma siwą brodę; Staruszka ubrana w długą sukienkę)

Narrator

Raz staruszek,
spacerując w lesie,
Ujrzał listek przywiędły i blady
I pomyślał:

Staruszek

(Staruszek ze smutkiem wypowiada słowa; recytuje wiersz Jesień idzie)

Znowu idzie jesień,
Jesień idzie, nie ma na to rady!

Narrator

(opowiada całą historię zwracając się do widowni; patrzy na bohaterów w momencie, kiedy zaczynają mówić)

I podreptał do chaty po dróżce,
I oznajmił, stanąwszy przed chatą,
Swojej żonie, tak samo staruszce:

Staruszek

(przychodzi ścieżką do żony)

Jesień idzie, nie ma na to rady!

Narrator

A staruszka zmartwiła się szczerze,
Zamachnęła rękami obiema.

Staruszka

(zmartwiona, ale stanowcza i poważna; zamachnęła rękami)

Musisz zacząć chodzić w pulowerze.
Jesień idzie, rady na to nie ma!
Może zrobić się chłodno już jutro
Lub pojutrze, a może za tydzień
Trzeba będzie wyjąć z kufra futro,
Nie ma rady. Jesień, jesień idzie!

(światło gaśnie na chwilę, Lato wchodzi na scenę i siada pod gruszą; Drzewo-grusza wychodzi na scenę; Staruszek i Staruszka schodzą ze sceny, przebierają się w czarne stroje; światło zostaje zaświecone)

AKT II

Narrator

Dźwignęło się lato na nogi:

Lato

(Lato wstaje spod gruszy; ubrane w letnią sukienkę z koralami na szyi; Lato stanowczo wypowiada swoją kwestię; recytuje wiersz Drzemka)

- Jeszcze czego!
Jeszcze miesiąc panowania mojego!
Póki w kompot nie wpadły śliwki,
póki świerszczy przygrywki
dźwięczą w uszach,

ani myślę spod gruszy się ruszać!
Póki mięta nie zżęta,
ogórki nie w słojach,
a po błoniach hasają źrebięta –
jeszcze ta niedziela moja
i mój prawie cały wrzesień.
Jeszcze nie jesień.

Narrator

(ze smutkiem; recytuje fragment wiersza Nadszedł dzień)

Nadszedł ten dzień, w którym
Schwytali lato.

(na scenę wychodzi dwóch chłopców ubranych w czarne stroje; chwytają Lato z dwóch stron za ręce i wyprowadzają; nutka dramatu ; Lato siada z tyłu sceny razem ze Staruszkiem i Staruszką)

AKT III

Dzień

(wchodzi na scenę zakłopotany; zatrzymuje się na początku ścieżki; zastanawia się; prowadzi rozmowę sam ze sobą; recytuje wiersz Nadszedł dzień; Dzień ubrany jest w jasną, letnią sukienkę; po skończonej kwestii Dzień idzie na koniec sceny)

Co ja teraz pocznę z drzewami?
Rozbiorę je i zobaczymy,
Co kryje się pod liśćmi!
A co uczynię ze słońcem?
Potoczę je daleko stąd, aż stanie się zimne i małe.
Słońce powróci wypoczęte, jeśli powróci w ogóle.
A co zrobię z ptakami?
Spłoszyłem ptaki, więc pozwolę im odlecieć,
A potem wywieszę słoninkę dla odważnej sikorki!
A co uczynię z nasionami?
Pogrzebię je głęboko, by przekonać się, ile są warte,

Zobaczyć, czy mogą przetrwać w ziemi.

(Na scenę wychodzi Dziewczynka i Wiatr; Dziewczynka wychodzi w letniej sukience, próbuje się otulić rękami, ponieważ jej zimno; od razu zaczyna zadawać pytania; Wiatr ubrany w niebieską sukienkę, pomalowana twarz na niebiesko)

Dziewczynka

Kto zrzucił liście?

Wiatr

Ja pozrzucałem wszystkie. Nie zostawiłem żadnego.
Ja pozrzucałem liście.

Dziewczynka

Kto widzi, jak opadają?

Wiatr

Ja widzę, jak opadają.
Chociaż czasu nie mam za dużo
Przed zamorską podróżą.
Wykopię głęboki brunatny dół,
Schowam letnie liście,
Ja pożegnam je na rok.

(Wiatr zaczyna świszczeć i powoli odlatuje na tył sceny)

Dziewczynka

A kto im zaśpiewa psalm? Kto uderzy w dzwon?
Rozgłosi, że to już koniec wrześniowego popołudnia!
Kto poprowadzi chór żałobników?

(Światło gaśnie, Dziewczynka i Wiatr schodzą ze sceny)

AKT IV

(Narrator zaczyna wypowiadać swoją kwestię i w tym momencie na scenę wychodzi Jesień; Jesień ubrana w sukienkę z kolorowych liści, na głowie ma jesienny wianuszek; Jesień staje przy drzewach; po skończonej kwestii Jesień siada na środku sceny)

Narrator

Nadszedł ten dzień
A wraz z nim jesień.
Miała szeroko otwarte usta,
Czerwone jak zachodzące słońce.
I ogonek z sopla lodu.

(na scenę wbiega radosna Dziewczynka 2, Kucharz (ma przy sobie garnek, czapkę kucharską, sól, łyżkę do mieszania) i Chłopiec, Dziewczynka 2 ubrana w kolorową sukienkę; po skończeniu swoich kwestii wesoło i żwawym krokiem idą do Staruszki; Dziewczynka 2 recytuje wiersz Sałatka)

Dziewczynka 2

Już się jesień rozminęła z latem
Przyszła pora na kolacje pstrokate.
Synowie i córki!
Siekajcie ogórki
selery i pory,
marchew, pomidory
w drobniusieńką kratkę.
Zróbmy jesienną sałatkę.

(Kucharz zadaje pytanie Dziewczynce 2; następnie zwraca się do widowni i z uśmiechem na ustach podaje przepis; Kucharz recytuje wiersz Sprawdzony przepis)

Kucharz

A jak się robi Jesień?
Trzeba siąść w polu, albo w lesie,
Zmieszać wór złota, słój czerwieni,
Szklankę brązu z łyżeczką zieleni
I ostrożnie, powolutku

Posypać wszystko szczyptą smutku.

(ze smutną miną zaczyna opowiadać o smutkach jesieni; zwraca się do widowni)

Chłopiec

Pierwszy smutek jesieni
To długie pożegnanie ogrodu.
Drugi smutek jesieni
To długie pożegnanie słońca,
Które zgromadziło stada ptaków
Do odlotu i zbiera ostatnie
Chwile wieczoru.
Trzeci smutek jesieni
To czarny staw
Zrujnowane zatopione miasto –
Pałac żuka.

(Dziewczynka 2, Kucharz i Chłopiec siadają przy Jesieni)

Jesień

(mówi płynnie, powoli, delikatnie, z lekkim zaskoczeniem; recytuje wiersz Jesień Brzechwy; dwie osoby mówią na zamianę po jednej strofie)

O, jakie rzewne widowisko:
Czerwone liście za oknami
I cienie brzóz, płynące nisko
Za odbitymi obłokami.
Pies nie ujada. Zły i chory
Omija cienie października,
Na tykach ciepłe pomidory
Są jak korale u indyka,
Na babim lecie, zawieszonym
Między drzewami jak antena,
Żałośnie drga wyblakłym tonem
Niepowtarzalna kantylena,

Rzednąca trawa, blade dzwońce,
Rozklekotane późne świerszcze,
I pomarszczone siwe słońce,
I ja – jesień.

(Jesień kłania się publiczności; siada na środku sceny)

Wszyscy

(wszyscy, którzy są na scenie, mówią refren)

Zobacz, ile jesieni,
Pełno jak w cebrze wina,
A to dopiero początek,
Dopiero się zaczyna.

(światło gaśnie; na scenę wychodzą Drzewa i Brzoza i stają przy Jesieni)

AKT V

Narrator 2

(na scenę wychodzi Narrator 2 i staje po drugiej stronie sceny)

Nazłociło się liści,
Że koszami wynosić,
A trawa jaka bujna,
Aż się prosi, by kosić.
Obłoki leżą w stawie,
Jak płatki w szklance wody.
Laską pluskam ostrożnie,
Aby nie zmącić pogody.

Wszyscy

(wszyscy, którzy są na scenie, mówią refren)

Zobacz, ile jesieni,
Pełno jak w cebrze wina,
A to dopiero początek,

Dopiero się zaczyna.

Narrator 2

(zwraca się do Narratora; recytuje wiersz Październik; Jesień wstaje i zaczyna chodzić po scenie, szeptać drzewom coś na ucho)

Jesień po lesie chodzi
Na ucho brzozom szepcze coś po cichu
I łza się kręci w oku października
Gdy liść - za pokutę - opada po liściu
Dzień w noc przechodzi nie wiadomo kiedy
Powiązani ze sobą niewidzialnym mostem
I tyle smutku jest w pustych konarach
Gdy jesień daje swój deszczowy koncert
Po okolicy w białych kołnierzykach
Brzozy odchodzą - za las – samotnie.

Brzoza

(Drzewa odchodzą i pozostaje jedna, samotna Brzoza; prowadzi monolog; recytuje fragment Listy z jesieni)

U mnie długa słota,
Samotność, jesień, chmury i drzewa więdnące
Dziś pogoda…lecz słońce chore – jak tęsknota…
Skarżyć się będą drzewa, co więdną i mokną,
A ja, samotny, może znów będę
Patrzał za małym skrawkiem błękitu nieba...

Dziewczynka 3

(Dziewczynka 3 wybiega na scenę uśmiechnięta, zwraca się do Brzozy; recytuje fragment Pokochaj jesień; Dziewczynka ubrana w jesienną sukienkę; razem z Dziewczynką 3 wybiega Chłopiec 2)

Spróbuj pokochać jesień
Z niesamowitymi urokami.

Spójrz, ile piękna niesie
Obdarzając cię nowymi dnami.
Kolorowo jak wiosną
Barwne liście, ostatki zieleni.
Dadzą chwilę radosną,
Twą szarość życia mogą odmienić.

Chłopiec 2

(zwraca się do publiczności)

Jakże cicha, cichuteńka w złocistym
Słońcu późnego październikowego popołudnia
Jest korona szczodrzeńca
Liści pożółkły, nasiona opadły.
I szczygieł
Z niesamowitym melodyjnym gwizdem
Odlatuje prosto w ciepłą porę lata.

Narrator 1 i 2

(powoli idą na początek sceny; recytują fragmenty Strof o późnym lecie i Jesieni)

Śnieg już
nad pustym parkingiem
I ty, mój czytelniku,
Powoli, powoli czytaj
Wielka jesień umiera
I wielką zimę wita.

Bibliografia

ADAMCZYKOWA Z., *Poezja w edukacji wczesnoszkolnej*, [W]: B. Niesporek-Szamburska, M. Wójcik-Dudek, A. Zok-Smoła (red.), (*Przed)szkolne spotkania z lekturą*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2015, s. 136

CHRZĄSTOWSKA B., *Współczesne czytanie poezji w szkole*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza" 1994, nr 29, s. 97

Michał Marciniak

Zegary słoneczne jako pomoc dydaktyczna na każdym etapie edukacji

Wstęp

Artykuł jest propozycją wprowadzenia eksperymentu do nauki geografii, fizyki, przyrody lub astronomii na każdym etapie edukacji – od przedszkola do uniwersytetu trzeciego wieku – za pomocą doświadczenia, a przez to prostym wyjaśnieniem zjawisk, które codziennie i sezonowo możemy obserwować na naszym niebie. Takim eksperymentem może być budowa papierowego zegara słonecznego i dokonywanie na lekcji, wycieczce lub w domu samodzielnych obserwacji astronomicznych. Nauczyciel może wykorzystać do prezentacji istniejący w plenerze zegar słoneczny, wykorzystać własnoręcznie zrobiony lub zlecić wykonanie takiego przyrządu astronomicznego w ramach lekcji lub jako pracę domową lub dodatkową dla chętnych.

Za pomocą zegarów słonecznych uczniowie mogą poznać i obserwować następujące zjawiska oraz pojęcia:

- dzień i noc,
- zjawiska pogodowe (pochmurno, słonecznie),
- obserwacja upływu czasu za pomocą przesuwającego się cienia,
- różnicę w czasie słonecznym i urzędowym (strefowym),
- kierunek ruchu Słońca, Księżyca, gwiazd i planet po niebie,
- wywnioskować kierunek obrotu Ziemi,
- miejsce górowania Słońca na niebie,
- ruchome w ciągu roku miejsca wschodów i zachodów Słońca,
- sezonową długość dnia i nocy, pory roku,
- sezonową wysokość Słońca na niebie poprzez długość rzucanego cienia,
- podstawowe kierunki świata,
- miejsce Ziemi w Układzie Słonecznym,
- kierunek północy geograficznej, magnetycznej i deklinacja magnetyczną,
- posługiwanie się kompasem i wyznaczanie miejscowej deklinacji magnetycznej,
- powtarzanie się zjawisk takich jak: dzień i noc, pory roku,

- ćwiczenie cierpliwości i uważnego obserwowania zjawisk (wprowadzenie metody naukowej do obserwacji i wnioskowania),
- upływ czasu i przemijalność wszystkiego (refleksja filozoficzna!).

Zegary słoneczne w Internecie

Prostego papierowego zegara słonecznego nie trzeba wykreślać samodzielnie tylko można gotowy wzór pobrać z Internetu. Tu kilka linków:

- https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/1915/Uniwersalny-Zegar-Sloneczny_kartonowy-model-do-skladania.pdf?sequence=1
- http://www.space-awareness.org/media/activities/attach/44a4f21d-9784-4ca4-a1e4-008f594a5a45/1608%20Sundial_worksheet%20PL_PL.pdf
- www.sundialzone.com/pl/
- www.zegarysloneczne.pl/jak-narysowac-zegar-sloneczny/
- https://sklep-astromedia.pl/pl/c/Zegary-sloneczne-i-gwiazdowe/13/1/default/4?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiAmNeqBhD4ARIsADsYfTfi9PPpiAjrAaOMJpSM5g2S1E1A-TfDLuBIst7bJZx5IVOjyJ7m7JQaAsmZEALw_wcB

Przy wyborze wzoru należy uwzględnić, dla jakiego miejsca na świecie został zaprojektowany zegar (najlepiej pobrać uniwersalny, w przeciwnym wypadku nie będzie wskazywał właściwie czasu). Należy pamiętać też o tym, że jest wiele typów zegarów słonecznych bardzo różniących się swoją budową i możliwością odczytu wskazań.
Zrobienie i właściwa instalacja gotowego zegara wymusza na użytkowniku poznanie podstawowych pojęć północy geograficznej i magnetycznej z uwagi na ukierunkowanie przyrządu w stronę północy oraz znajomość pojęcia szerokości geograficznej, ze względu na kąt gnomonu (który powinien celować zgodnie z kierunkiem osi ziemskiej w Gwiazdę Polarną) lub kąt nachylenia tarczy.

Najprostsze zegary słoneczne

Najprostszym sposobem na obserwację upływu czasu za pomocą cienia jest znalezienie pionowego, niewysokiego słupka na otwartej przestrzeni jako tradycyjnego gnomonu (gnomon

to wskazówka zegara słonecznego). Oczywiście do obserwacji upływającego czasu za pomocą najprostszego pręta czy słupka jest potrzebny słoneczny dzień, otwarta przestrzeń bez dodatkowych cieni oraz odrobina cierpliwości! Taki pionowy element nie będzie tak precyzyjny jak wykonany przez ucznia zegar z uwagi na konieczność pochylenia gnomonu o wartość szerokości geograficznej miejsca obserwacji lub w przypadku zegarów równikowych – pochylenia tarczy zegara zgodnie z płaszczyzną równika ziemskiego.

Korzyści edukacyjne eksperymentu

Za pomocą tak prostego przyrządu jak zegar słoneczny możemy:

- zachęcić uczniów do nauki,
- zaciekawić zjawiskami, które znamy z życia codziennego (ale jakże złożonymi i trudnymi do wyobrażenia sobie standardowych warunkach szkolnych),
- zapoznać z dawnymi metodami odmierzania czasu,
- wzmocnić relacje rówieśnicze dzięki pracy w grupie,
- wesprzeć w procesie nauki skupienia i uważności.

Wykonanie zegara słonecznego i prowadzenie za jego pomocą obserwacji może być ekscytującym wstępem do studiowania astronomii, fizyki, geografii lub innych kierunków nauk poprzez wciągającą praktykę rozwijającą ciekawość (wszech)świata.

Życzę udanej zabawy, owocnych obserwacji i słonecznego nieba.

Monika Biedrzycka-Gładka
Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie

Jak uatrakcyjnić zajęcia wykorzystując aplikację Mentimeter?

https://www.personio.com/references/case-study-mentimeter/

Mentimeter to internetowa aplikacja do tworzenia interaktywnych prezentacji z informacjami zwrotnymi w czasie rzeczywistym. Mentimeter oferuje wiele rodzajów prezentacji, które pozwalają na szybkie przeprowadzenie ankiety i zbadanie opinii np. uczniów, uczestników szkolenia, członków rady pedagogicznej. Główną zaletą tej aplikacji jest duża liczba szablonów do wykorzystania. Pomimo tego, że aplikacja jest w języku angielskim, to jej obsługa jest prosta i intuicyjna.

Aby móc przeprowadzić ankietę za pomocą aplikacji Mentimeter osoby, które mają odpowiadać na pytania muszą posiadać smartfon. Najpierw nauczyciel przygotowuje ankietę korzystając z dostępnych na stronie mentimeter.com szablonów, a następnie uczniowie za pomocą swoich smartfonów udzielają odpowiedzi na stronie menti.com, wpisując podany przez nauczyciela kod cyfrowy.

https://learnowin.ir/registrations/

W aplikacji Mentimeter mamy do wyboru wiele szablonów prezentacji m.in.: chmurę wyrazową (word cloud), ankietę wielokrotnego wyboru (multiple choice), głosowanie (who will win), dłuższą wypowiedź (open ended), ranking, przydzielenie 100 punktów (100 points), ocenianie na skali (scales), wybór z wykorzystaniem obrazu (image choice), sesję pytań i odpowiedzi (Q&A), quiz z pytaniami otwartymi (type answer) czy quiz z pytaniami zamkniętymi (select answer).

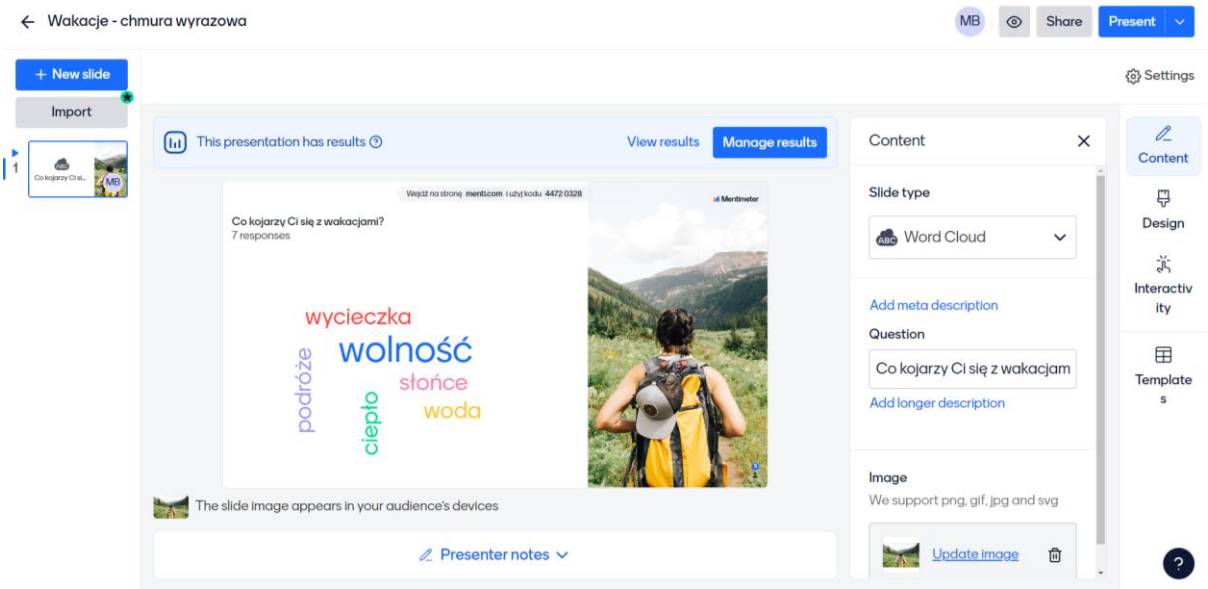

Aplikacja Mentimeter umożliwia zaangażowanie uczniów w lekcję poprzez możliwość wypowiedzenia się na zadany temat, przy równoczesnym zachowaniu anonimowości. Może to pokazać różnorodność opinii w grupie, ośmielić niektórych uczniów do większej szczerości przy podawaniu odpowiedzi. Dobrze nadaje się jako wprowadzenie do lekcji, tematu (np. poprzez użycie szablonu chmury wyrazowej i zapytanie „Z czym kojarzy Ci się…") a także podsumowania zajęć (np. poprzez przeprowadzenie quizu).

Aby móc używać aplikacji Mentimeter musimy założyć swoje konto. Zarejestrować się możemy za pomocą konta na Facebooku, konta Google, konta Microsoft albo adresu mailowego. Następnie tworzymy hasło, podajemy imię i nazwisko oraz naciskamy okienko SIGN UP. Za każdym razem, gdy będziemy chcieli wejść na swoje konto logujemy się klikając w okienko LOG IN.

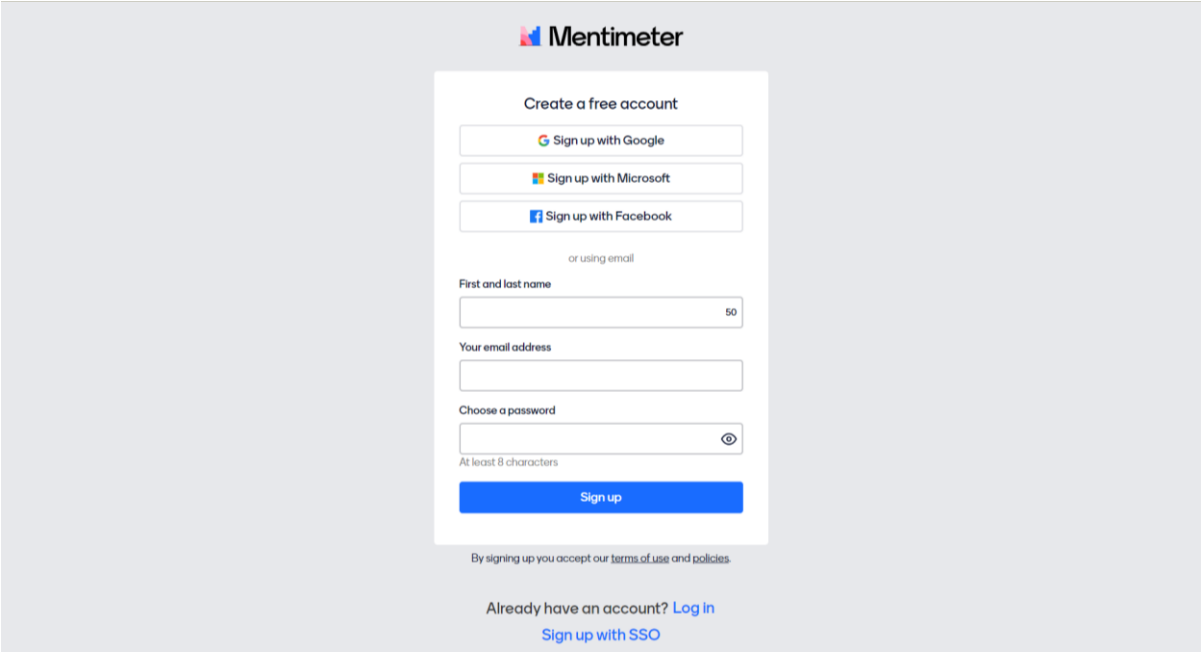

Po wejściu na stronę klikamy NEW PRESENTATION, a następnie BLANK. W oknie UNTITLED PRESENTATION wpisujemy tytuł prezentacji i naciskamy NEW SLIDE. W tym momencie musimy wybrać jeden z wielu dostępnych szablonów prezentacji.

Po utworzeniu swojej prezentacji naciskamy w prawym górnym rogu PRESENT. Wyświetli nam się widok dla uczestników ankiety – wraz z cyfrowym kodem, który muszą wpisać na stronie menti.com. Po wejściu na tę stronę i wpisaniu kodu, uczestnicy zobaczą na swoich urządzeniach pytanie oraz pole do wpisania odpowiedzi. Wysłanie odpowiedzi następuje przez naciśnięcie przycisku SUBMIT.

W wersji bezpłatnej liczba uczestników, którzy mogą wziąć udział w przygotowanych przez nas pytaniach ograniczona jest do 50 osób na miesiąc. Po wykorzystaniu limitu dostęp odnawia się automatycznie po upływie miesiąca.

Jeżeli nie chcemy, aby uczestnicy widzieli od razu jakie odpowiedzi zostały podane, a dopiero, gdy wypowiedzą się wszyscy, to na czas głosowania możemy ustawić obrazek lub gif, który będzie widoczny dla uczestników. Musimy wtedy w polu IMAGE załadować zdjęcie (z bogatej bazy zdjęć lub z naszego komputera) albo gif. Podczas prezentacji wystarczy nacisnąć z klawiatury literę „S” aby obrazek pojawił się lub zniknął.

Każdą prezentację można też duplikować, co bardzo ułatwia pracę. Jeśli chcemy którejś z naszych prezentacji użyć ponownie, w innej grupie, wystarczy, że ją zduplikujemy a poprzednio udzielone odpowiedzi zostaną wyczyszczone.

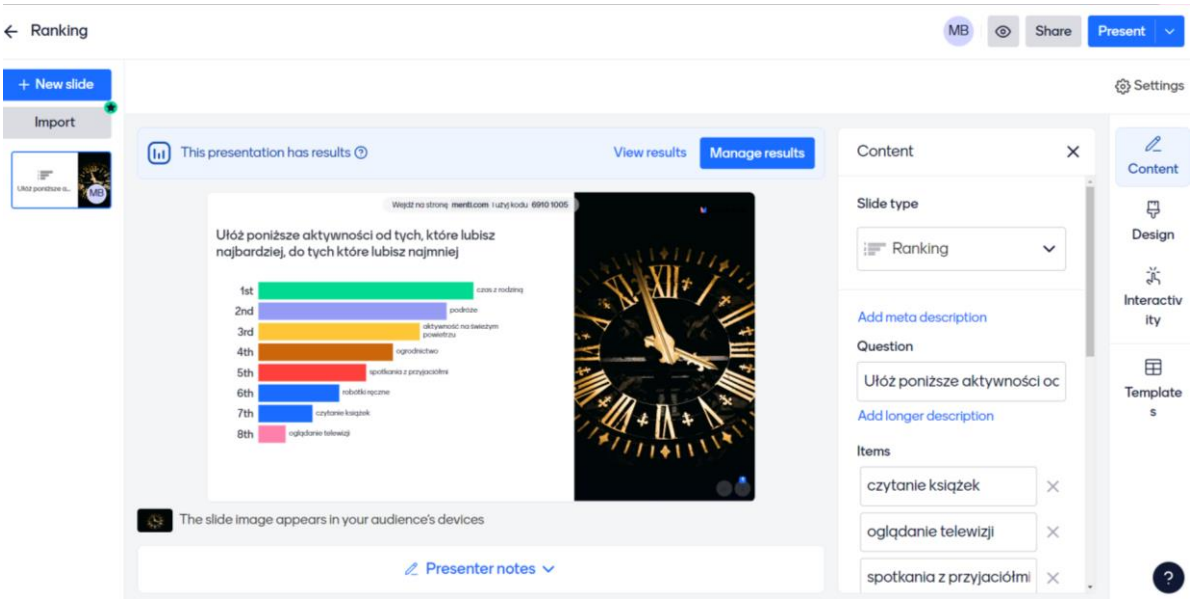

Możemy udostępnić przygotowaną przez nas ankietę poprzez podanie cyfrowego kodu, podanie linku do ankiety lub wygenerowanie kodu QR. Aby to zrobić musimy nacisnąć na pole SHARE. Ważne jest to, że kod dla uczestników jest ważny tylko 48 godzin.

Bożena Lewandowska
Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie

Rola rodziny w wychowaniu do wolontariatu

Środowisko rodzinne odgrywa bardzo ważną rolę w rozwoju dzieci. W nim następuje uczenie się wzorców zachowań, relacji interpersonalnych, rozwój więzi, tak ważnych w dalszym życiu. To rodzice stanowią pewien wzorzec postępowania i zachowania w konkretnych sytuacjach życiowych. Przekazują dziecku określony system wartości i norm moralnych, etycznych i społecznych. Dzieci zaś uczą się przez naśladownictwo, identyfikację czy autorytet.

Środowisko rodzinne ponosi w dużym stopniu odpowiedzialność za kształt osobowości dorosłego człowieka. Wielu rodziców zwraca uwagę dzieci na możliwość zaangażowania się w działalność charytatywną, projekty realizowane społecznie czy wolontariat.

Volontarius po łacinie oznacza dobrowolny - na tym też polega idea wolontariatu. Wolontariat jest świadomą, bezinteresowną działalnością na rzecz innych, m.in. organizacji pozarządowych, organizacji kościelnych czy administracji publicznej, wykonywaną bez wynagrodzenia. Jest świetnym narzędziem wychowawczym, sprzyjającym kształtowaniu postawy zaangażowania, otwartości i wrażliwości na potrzeby innych, życzliwości i bezinteresowności.

Dlaczego warto zachęcać dzieci do angażowania się w wolontariat?

Powodów jest wiele. Przede wszystkim uczą się współdziałania, realizacji wspólnych celów. Uczą się empatii – zrozumienia potrzeb drugiego człowieka, odpowiedzialności za drugiego człowieka czy potrzeby opieki nad zwierzętami. Uczą się także skutecznej komunikacji, zarówno ze swoimi rówieśnikami jak i dorosłymi, planowania, zarządzania, inicjatywy i przedsiębiorczości. Poprzez pracę w wolontariacie nabywają umiejętności podejmowania decyzji, ryzyka w kontaktach z innymi ludźmi i w nowych sytuacjach społecznych. Bycie wolontariuszem rozwija kompetencje społeczne i obywatelskie. Pomaga w zdobywaniu wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin nauki i życia.

Pomagać można na wiele sposobów.

Istnieją ciekawe akcje wolontariatu już dla najmłodszych – pięcio- czy sześciolatków. Dzieci włączają się w różnego rodzaju akcje i zbiórki, np. rysowanie kartek dla seniorów, wykonywanie ozdób świątecznych czy zbiórki piórników i materiałów opatrunkowych dla mieszkańców Ukrainy czy Afryki.

Dzieci i młodzież mogą zdecydować się np. na wolontariat w szkole, w domu dziecka, w szpitalu, w domu spokojnej starości, w świetlicy środowiskowej, w schronisku dla bezdomnych czy w schronisku dla zwierząt.

Wolontariat może przybierać formy spotkań z seniorami w domach pomocy społecznej lub domach opieki, przygotowywania dla nich przedstawień teatralnych. Wolontariat w schronisku dla zwierząt adresowany jest dla dzieci, którym leży na sercu dobro zwierząt. Pomoc wolontariusza polega na wyprowadzaniu psów na spacery, pełnienia roli tymczasowego opiekuna dla psów czy kotów, czy na uczestnictwie w zbiórkach. Wolontariat w schronisku uczy wrażliwości i zaradności, zasad opieki nad zwierzętami i ich karmienia, skutecznych strategii szukania im nowego domu. Wolontariat hospicyjny to praca dla osób szczególnie wytrzymałych psychicznie, mogąca pomóc w mądrym oswojeniu się z bólem i cierpieniem. Są to trudne obowiązki świadczone chorym i ich rodzinom. Wolontariat sportowy związany jest z pomocą przy organizacji zawodów sportowych, mistrzostw, rozgrywek (np. pomoc wolontariuszy podczas biegu, podawanie napoi, wsparcie zawodników i kibiców). Jest również świetną okazją do poznania od kuchni, jak wygląda przygotowywanie dużych imprez sportowych, poznania wyjątkowych ludzi czy odwiedzenia miejsc, które na co dzień pozostają niedostępne. Wolontariat związany z czytaniem młodszym książek w szpitalach czy domach dziecka rozwija wrażliwość na potrzeby dzieci, znajomość literatury, umiejętność wyraźnego mówienia i czytania. Wolontariusze różnorodnych programów ekologicznych uczą się wspólnego dbania o środowisko naturalne, zdobywają wiedzę jak ograniczyć negatywne skutki oddziaływania człowieka na przyrodę. Pomysłów jest dużo, dużo więcej.

Jaki więc rodzaj wolontariatu wybrać?

Istnieje wiele różnych rodzajów wolontariatu i czasami trudno zdecydować, który z nich byłby dla nas odpowiedni. Dobrze więc wybrać coś, co jest jednocześnie naszą pasją, gdyż pomaganie daje o wiele większą satysfakcję gdy robimy coś, co kochamy. Dobrze, jeśli pasuje on również do naszych obecnych umiejętności i zainteresowań czy zdolności, które chcielibyśmy rozwinąć. Wybierając wolontariat miejmy na uwadze własny harmonogram dnia i tygodnia, tak

byśmy mogli podejmować się pracy w wolontariacie tak często i długo, jak tylko chcemy. Ważne, aby chcąc zaangażować się w akcje wolontariatu dostrzegać i rozumieć realny jej skutek. Jest to istotne dla dalszej motywacji, działania i wiary w szanse na sukces.

Wolontariat nie może być przymusowy. Rodzina będąca najważniejszym środowiskiem kształtowania postaw, powinna go popularyzować i wspierać, doceniać dzieci, które są gotowe do działania na rzecz innych. Wolontariat wykonywany całymi rodzinami może pomóc w wychowaniu dziecka, stąd może ono czerpać wiedzę o wartościach. Korzyściami do podejmowania wolontariatu przez rodziny są przede wszystkim: możliwość spędzenia czasu wolnego w ciekawy sposób, kształtowanie pozytywnych postaw u dzieci, możliwość zrobienia czegoś dobrego i oczywiście - wzmacnianie więzi rodzinnych. Najważniejszy jest przykład. Wiele rodzin wspólnie sprząta lasy, włącza się w akcje społeczne typu „Kartka dla Powstańca", w kwestowanie podczas Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Rodziny angażują się w prace ogrodowe (np. sadzenie roślin), dbanie o miejsca pamięci, kwestowanie, segregowanie, np. darów na zbiórkach, kompletowanie pakietów (np. podczas eventów). Podejmują działania społeczne odpowiadające na potrzeby lokalnej społeczności, np. budowa skwerów, boisk, ogrodów ekologicznych, karmników i budek lęgowych, malowania ławek. Organizują wakacyjne warsztaty teatralne oraz sportowe, biegi uliczne, rodzinne rajdy rowerowe. Katalog przykładowych działań nie jest zamknięty. Wolontariaty rodzinne udowadniają, że razem można dokonać więcej i zintegrować mieszkańców, dać dobry przykład najmłodszym, wzmacniać więzi międzypokoleniowe.

Informacji o aktualnych akcjach i wolontariatach możemy szukać np. na stronie Ogólnopolskiej Sieci Centrów Wolontariatu https://wolontariat.org.pl/

Anna Grudziecka
SOSW w Mławie

Relacje rodzic – dziecko

Wychowanie to podjęcie wszelkich działań, których celem jest rozwijanie osobowości, aby umożliwić przygotowanie do życia w społeczeństwie. Jest to złożony proces wykorzystujący umiejętności respektowania zasad, nawiązania kontaktów, konwersacji oraz pójścia na kompromis. Wychowanie polega również na nauczeniu samodzielnego działania nie tylko w sytuacjach dnia codziennego ale także w trudnej sytuacji, pogodzenia się z porażką oraz odreagowanie stresu.

Wychowując nie wystarczy przeczytać kilka woluminów. Teoria to jedno, a praktyka to drugie. Książki przedstawiają różne metody i sposoby postępowania, ale rzeczywistość pokazuje jak trudno zastosować wszystkie wskazówki w życiu codziennym. Przede wszystkim należy zacząć od siebie, spojrzeć na to jak obcujemy z ludźmi, to co robimy oraz kim jesteśmy w stosunku do innych. Dopiero wtedy możemy rozpocząć prawidłowy proces wychowania. Nie wystarczy w milczeniu zastanawiać się jacy jesteśmy i co możemy zrobić, należy skoncentrować się na relacji rodzic – dziecko i prawidłowym dialogu. Komunikacja jest możliwa dzięki wymianie zdań oraz wzajemnym słuchaniu, które pozwala wzbudzać zaufanie oraz otwarcie się na drugiego człowieka. Dwie strony wymagają wzajemnego szacunku. Jeden z uczonych Odrodzenia Erazm z Rotterdamu „stawiał wyraźne wymagania rodzicom i szkole. Od rodziców żądał serdeczności w stosunku do dzieci”.[1] Dziecko potrzebuje równego traktowania. Przechodzi przez różne fazy rozwoju i podobnie jak dorosły miewa humory, wystarczy chwila zdenerwowania, aby zaprzepaścić chęci nawiązania prawidłowych relacji.

Pozwólmy dzieciom mówić co myślą, wyrażać co czują, a przede wszystkim wysłuchujmy oraz reagujmy na ich problemy nawet, gdy milczą. Rodzic uczy dziecko swoją postawą, swoim wyrażaniem myśli oraz poświęcaniem czasu dziecku. „Prawidłowe relacje w rodzinie powinny bowiem być pochodną uświadamiania sobie potrzeb innych członków rodziny i reagowania na

[1] M. Krajewski, *Historia wychowania i myśli pedagogicznej,* Wydawnictwo Naukowe „Novum”, Płock, 2006, str. 71.

nie”.[2] Patrząc z drugiej strony, dziecko uczy również rodzica. Doświadczając życia ciągle się uczymy, dlatego dzieci są źródłem wiedzy o nas samych. Dzieci mają prawo wyrażać swoje emocje, racje, a baczna obserwacja i słuchanie mogą stać się źródłem diagnozy, dostrzegania problemów, a przede wszystkim poprawnych relacji.

Świat XXI wieku to ciągłe zadania stawiane dzieciom, zapomina się o indywidualności i podmiotowości dziecka. Ciągłe stawianie wymagań, napięty grafik zajęć dla dzieci, które mają spełniać marzenia rodziców stają na pierwszym planie w dzisiejszym świecie. Dzieci same wiedzą czego chcą się uczyć, ale wyimaginowane marzenia rodziców nie pozwalają na swobodę w wyborze. Doświadczanie dzieciństwa pozwala młodemu człowiekowi rozwijać się, brać odpowiedzialność za swoje decyzje, uczyć wyrażania swojego zdania, a przede wszystkim popełniać błędy i wyciągać wnioski. Dorastanie ma swoją specyfikę, jego przebieg i efekty są wyznacznikiem funkcjonowania w przyszłości w społeczeństwie.

Życie w partnerstwie jest trudne, ale pozwala na wychowanie szczęśliwego dziecka realizującego swoje marzenia. Radosny rodzic to szczęśliwe dziecko. Ważną kwestią jest pogodzenie się z własnymi doświadczeniami z dzieciństwa, a dopiero potem należy doskonalić relacje ze swoimi dziećmi. Uporanie się z problemami pozwoli na zastanowienie się nad tym co dla dziecka jest najlepsze. Dzieci uczą się poprzez naśladowanie dorosłych, obserwują jaki szacunek mają do innych, jakie relacje panują między matką a ojcem, a przede wszystkim atmosfera rodzinna kształtuje przyszłościowy model funkcjonowania w dorosłym życiu. Rodzina to najważniejsze środowisko życia dziecka, to jego ostoja na problemy i zmartwienia. Każdy dorosły powinien zatrzymać się na chwilę w tym codziennym biegu, gonitwie za pieniędzmi i zastanowić się czy wystarczająco jest oddany swoim dzieciom, które niekiedy czekają na uwagę. Stracone dzieciństwo nigdy nie zostanie odbudowane, a błędy popełnione ze strony rodziców nigdy nie zostaną naprawione. Problemy tylko będą się pogłębiały, a szanse na pozytywne relacje znikną. Dzieci to doskonali obserwatorzy, a zarazem kombinatorzy, którzy doskonale potrafią wyczuć na ile mogą sobie pozwolić w relacjach z dorosłymi. Dziecko od najmłodszych lat potrzebuje rodzica – przyjaciela, a nie tylko roszczeniowego lub wymagającego człowieka.

[2] I Janicka, H. Liberska, *Psychologia rodziny*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, 2014, str. 33.

WARTO WIEDZIEĆ

Chcąc wychować wartościowego człowieka, który w przyszłości poradzi sobie w życiu należy zadbać o to, by doświadczał dobrych, ale i trudnych chwil. Pozwoli to w przyszłości radzić sobie z problemami dnia codziennego. Od najmłodszych lat należy obserwować nasze dzieci, prowadzić konwersację, a nie tylko ograniczać się do dawania rad – co jest dobre, a co złe. Pozwólmy dzieciom doświadczać, obserwujmy jak się rozwijają, jak badają rzeczywistość i poszukują nowych rozwiązań.

Obecny świat zapomniał o swobodnej zabawie dzieci, podczas której dzieci kształtowały kompetencje społeczne. Dorośli są wszędzie obecni i wtrącają się do konfliktów między dziećmi nie pozwalając decydować w różnych kwestiach. Taka kontrola oraz brak swobodnej zabawy zaburza prawidłowy rozwój dziecka oraz uniemożliwia poznanie sposobów radzenia sobie z problemami w trudnych sytuacjach.

Dorośli wymagają od dzieci bycia mistrzem w każdej dziedzinie, aby dążyli do samych dobrych ocen. Wyścig o oceny zatraca chęć podążania za pasją, są to tylko ciągłe starania, aby sprostać wymaganiom stawianym przez rodziców. Osiąganie wysokich wyników zadowala rodziców, którzy ciągle podkreślają mocne strony dziecka, ciągle chwalą, to z kolei ogranicza w doświadczaniu przykrości, a tym samym nie pozwala budować poczucia własnej wartości. Dziecko zaczyna żyć w przekonaniu, że jest najlepsze i wszystko robi dobrze. Problemy zaczną się w przyszłości, gdy dziecko nie będzie potrafiło stawić czoła przykrym doświadczeniom, nadejdzie chwila załamania i niemoc w rozwiązaniu problemów.

Kolejnym problemem jest wyręczanie dziecka we wszystkim oraz dawanie tego co zażąda. Prowadzi to do tego, że dzieci nie potrafią powiedzieć „NIE”. Uważają, że dostaną to czego potrzebują, więc zachowują się roszczeniowo. Dążenie do dialogu dzięki, któremu można wysłuchać siebie nawzajem oraz wyrazić swój punkt widzenia wzmocni relacje w rodzinie, a dzieci nauczą się umiejętności szanowania godności innych osób.

W naszym społeczeństwie od dziewczynek wymaga się samodzielności, a chłopców się wyręcza. Każde dziecko powinno być uczone samodzielności i odpowiedzialności za podejmowane decyzje, aby w stawaniu się dorosłym być odpowiedzialnym oraz dojrzałym. To co wyniesiemy z domu rodzinnego skutkuje w dorosłym życiu. Każdy chciałby by jego dziecko bez względu na płeć radziło sobie w życiu, dlatego tak ważne jest od najmłodszych lat uczenie dialogu, obowiązkowości, szacunku oraz pracowitości.

Zabiegani rodzice zapominają jak trudno jest ich dzieciom kiedy nie mogą im poświęcić swojego czasu. Należy znaleźć choć chwilę czasu dla dzieci i skupić się na jego potrzebach. Czas szybko minie, nie można go cofnąć, a chwile spędzone z dzieckiem są bezcenne. Cieszenie się z małych ale wspólnie zrobionych rzeczy zostawia wiele wspomnień i daje wiele radości. W pełni świadome rodzicielstwo wymaga poświęcenia ale przede wszystkim bycia przyjacielem, obserwatorem, aby dostrzegać potrzeby dziecka i być w chwili, gdy ono nas potrzebuje. W przyszłości trud zostanie doceniony i pozwoli żyć pełnią szczęścia i radzić sobie z trudami dnia codziennego.

Bibliografia

JANICKA I., LIBERSKA H., *Psychologia rodziny,* Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2014

KRAJEWSKI M., *Historia wychowania i myśli pedagogicznej,* Płock : Wydawnictwo Naukowe „Novum”, 2006

Dajana Miodońska-Mardyła
Samorządowe Przedszkole nr 27 w Krakowie

Zabawy muzyczne jako formy kształtowania zdolności dziecka

M. Przychodzińska-Kaciczak definiuje muzykalność dziecka jako „zdolność emocjonalnego przeżywania muzyki”[3], jest zatem częścią uzdolnienia i talentu muzycznego. Natomiast łatwość nauki gry na instrumentach, określa jako korzystne warunki łączące się z danymi cechami charakteru, odpowiadającymi możliwości tworzenia muzyki. Autorka dzieli zdolności składające się na muzykalność na ogólne np. wrażliwość emocjonalna, aktywność, umiejętność koncentracji uwagi, pamięć, wyobraźnia, inteligencja, oraz na zdolności specjalne takie jak: słuch muzyczny, poczucie rytmu. U dzieci w wieku przedszkolnym nie mówimy o zdolnościach, a jedynie o zadatkach muzycznych, które są początkiem muzykalności. Zdolności muzyczne rozwijające się w sprzyjających warunkach, mogą wystąpić bardzo wcześnie u dzieci, należy tylko dostarczać maluchowi odpowiednią ilość bodźców związanych z muzyką.

Reakcje na różnego rodzaju dźwięki, można zauważyć już u trzymiesięcznego dziecka, które to objawiają się grymasem twarzy, niezadowoleniem, czy płaczem przy przerwaniu dostarczanego bodźca lub radością, w zależności od usłyszanych dźwięków, które przypadły mu do gustu, czy też wręcz przeciwnie. Dzieci dwuletnie potrafią niekiedy naśladować proste i krótkie motywy melodii, natomiast dzieci 3y-, 4-letnie dzięki systematycznym ćwiczeniom w formie zabawy, są w stanie częściej zaprezentować tą umiejętność. Dzieci w wieku przedszkolnym wraz z rozwojem ogólnym, rozwijają umiejętności muzyczne, pokazują usłyszany rytm za pomocą ruchu. Dzieje się tak zupełnie spontanicznie w formie podrygiwania i pewnego rodzaju tańca dziecięcego[4].

Twórcza aktywność muzyczna dziecka w wieku przedszkolnym – co to właściwie jest?

Twórcza aktywność muzyczna dziecka, występuje w różnych formach zadań przedszkolnych. Jednak najbardziej jest ona widoczna podczas zabawy, która jest kreatywnym elementem rozwoju dziecka. To właśnie podczas zabawy, dziecko nabywa podstawowe umiejętności

[3] M. Przychodzińska-Kaciczak, *Dziecko i muzyka,* Wyd. Nasza Księgarnia, Warszawa 1981, s. 36.
[4] Zob. M. Przychodzińska-Kaciczak, *Dziecko i muzyka,* Wyd. Nasza Księgarnia, Warszawa 1981, s. 36-42.

doznawania i interpretacji wrażeń zmysłowych opierających się na muzyce. Twórczość muzyczna w wieku przedszkolnym, to głównie śpiew, próby samodzielnego grania na instrumentach muzycznych, oraz spontaniczny ruch przy muzyce. Celem wychowania muzycznego w przedszkolu jest uwrażliwienie dziecka na muzykę oraz zapoznanie z różnymi formami doświadczania jej, gdyż muzyka pełni ogólnorozwojową funkcję. Poprzez własną ekspresję ruchową, przedszkolak może wyrazić to, co w danym momencie czuje, słuchając konkretnej muzyki i interpretując ją ruchem własnego ciała.

Kiedy rozwija się słuch melodyczny dziecka?

Zajęcia muzyczno-ruchowe, w których dziecko bierze czynny udział, są dla niego najlepszą formą kontaktu z muzyką, wywierając jednocześnie korzystny wpływ na jego rozwój ruchowy, jak również kształtują koordynację słuchowo-ruchową. Należy wspomnieć także o inscenizacjach muzycznych, które w przedszkolu odgrywają ogromną rolę, ponieważ są satysfakcjonującą i lubianą formą wychowania muzycznego. Są to głównie występy dzieci podczas uroczystości przedszkolnych w formie zabawowo-ruchowej, gdyż ten rodzaj inscenizacji daje się powiązać z każdą piosenką dziecięcą. Warto zwrócić uwagę na to, że tylko w wychowaniu muzycznym, występuje pełna realizacja zakresu ruchów, jakie dziecko może wykonać w określonym czasie muzycznym. U dziecka 3- i 4-letniego, można już zauważyć indywidualne dyspozycje muzyczne, które przejawiają się m.in. tym, że dziecko jest w stanie rozróżnić pojedyncze dźwięki, różniące się wysokością oraz pokazać skoordynowany z muzyką ruch własnego ciała. Natomiast dziecko 5-letnie, potrafi już tańczyć, uczy się grać łatwą melodię na instrumencie, a także potrafi wystukać określone dźwięki, powtarzając za nauczycielem rytm. Zaczyna się wówczas kształtować słuch melodyczny dziecka[5].

Wiek przedszkolny to okres, kiedy dziecko z własnej chęci i nie przymuszonej woli, dla własnej przyjemności, nuci nieznane mu dotąd melodie do znanych słów, tworzy własne wyliczanki, które są najczęściej rymowane, oraz wyklaskuje, czy też wystukuje różne rytmy, które mu przyszły na myśl. Zatem muzyka, towarzyszy dziecku podczas jego codziennych działań, wykonywanych czynności, jest nieodzownym elementem jego życia. Dodatkowym atutem do rozwoju słuchu melodycznego i zdolności muzycznych malucha, jest sprzyjające środowisko

[5] Zob. M. Kwiatowska, *Wychowanie estetyczne*, [w:] pr. zb. pod red. M. Kwiatowskiej, *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, Wyd. WSIP, Warszawa 1985, s. 282-288.

rodzinne. Tam, gdzie jest w domu muzyka, jest też zwiększona szansa na poszerzanie zainteresowań muzycznych dziecka[6]. To właśnie muzyka jest jedną z form łączenia ludzi, dzięki niej dzieci zacieśniają więzi z rówieśnikami, starając się wypaść jak najlepiej na tle grupy, ma to swój przykład podczas wspomnianych wyżej uroczystości przedszkolnych. Jak wiadomo występy przed publicznością dodatkowo mobilizują dziecko i sprawiają, że tym chętniej bierze w nich udział, by zaprezentować swoje umiejętności. Ma to również inne korzyści wynikające z nauki piosenek na pamięć metodą ze słuchu. Mianowicie przedszkolak nabywa umiejętność koncentracji, ćwiczy pamięć, jak również może wyrazić własne emocje przez ton głosu połączony z odpowiednim ruchem ciała.

Również codzienne zajęcia przedszkolne, przeważnie zaczynają się od piosenki powitalnej połączonej z ruchem, co wprowadza lepszy nastrój do zajęć i zachęca dzieci do wspólnej zabawy. Muzyka przynosi dziecku radość i relaksuje je w chwilach zmęczenia. Kolejną zaletą jest fakt, iż muzyka pomaga dzieciom przezwyciężyć nieśmiałość w rozmowach z innymi. Dzięki zabawom muzycznym w kole, gdzie cała grupa wspólnie się bawi, ma możliwość rozwijać mowę za pomocą piosenek. Wówczas trudności z językiem i wymową znikają, czy też schodzą na drugi plan, ponieważ najważniejsza jest muzyka i towarzyszący jej ruch. Dziecko koncentruje się wtedy na piosence, a nie na konstruowaniu zdań[7].

Dzieci w wieku przedszkolnym charakteryzuje duża aktywność i nadmierna pobudliwość. Zatem ważne jest, aby w ciągu dnia, odbywały się zabawy inhibicyjno-incytacyjne, czyli takie, w których występuje zatrzymanie i przyspieszenie ruchu na sygnał określonej melodii. Zabawy te rozwijają szybką orientację dziecka i wpływają na jego koordynację ruchową. Sygnałem do wykonania danej czynności nie jest słowo, lecz melodia. Rozwija się wówczas umiejętność podporządkowania i kształtuje się dyscyplina. Nawet dzieci mniej zdolne muzyczne, mogą się wykazać inwencją twórczą. Podczas tego typu zabaw rozwijają słuch wewnętrzny oraz ułatwia im to zrozumienie środków wyrazu muzycznego[8].
Dzieci przedszkolne często same wymyślają różne zabawy, w których występuje rytmiczny ruch połączony ze śpiewem. Część z nich jest przekazywana z pokolenia na pokolenie, co

[6] Zob. R. Gloton, C. Clero, *Twórcza aktywność dziecka,* Wyd. WSiP, Warszawa 1976, s. 213 – 214.
[7] Zob. J. Friedl, *Zabawy, które uczą. Jak wspierać rozwój małego dziecka?*, Wyd. Jedność, Kielce 2006, s. 72-73.
[8] Zob. E. Hoffman – Lipska, *Muzyka w przedszkolu,* „Wychowanie w Przedszkolu" (2005) nr 1, s. 5-8.

zostało określone jako folklor dziecięcy, do którego można zaliczyć zabawę „Moja Ulijanko", „Jawor, jawor" i wiele innych, w których dzieci chętnie biorą udział, a ich nauka przychodzi im z łatwością. Często spotykamy się także z nieczystością dźwięku podczas śpiewu dziecka, nie oznacza to, że maluch nie ma zdolności muzycznych a jedynie, że jego pamięć muzyczna, wyobraźnia, umiejętność posługiwania się głosem, są jeszcze słabo rozwinięte. Jednak częste ćwiczenia mogą pomóc dziecku w poprawieniu czystości głosu, ponieważ głównie w wieku przedszkolnym występuje duży rozwój podstawowych zdolności muzycznych[9].

Zabawy muzyczno-ruchowe i ich znaczenie w wychowaniu muzycznym przedszkolaka

Prekursorem wychowania dzieci przez sztukę, wychowania muzycznego i twórcą rytmiki był szwajcarski muzyk E. J. Dalcroze. Uważał on za najważniejsze, rozwijanie wrażliwości muzycznej dziecka i jego wyobraźni przez ruch i gesty ciała dzięki integracji rytmu i zabawy. Kolejnym pomysłodawcą był niemiecki kompozytor C. Orff, który połączył słowo, muzykę i ruch, dając dzieciom instrumenty perkusyjne w celu rozwoju ich własnej pomysłowości i interpretacji muzycznej. Następną ważną osobistością był Z. Kodaly, który kładł nacisk na śpiew będący formą przyswajania muzyki.

Czy rzeczywiście aktywne słuchanie muzyki jest lekarstwem na wszystko?

Integracja muzyki z plastyką czy inscenizacje teatralne, pozwalają dziecku na rozwój zdolności postrzegania jednocześnie bodźców wzrokowych i słuchowych, a co się z tym wiąże, dziecko rozbudza skojarzenia dźwiękowo-plastyczne. Daje się to zauważyć w zadaniach stawianych dziecku, aby odwzorowało usłyszaną muzykę na papierze np. za pomocą farb. Do muzyki smutnej, spokojnej dzieci najczęściej stosują stonowaną kolorystykę, oraz rysują smutne postacie. Z kolei do muzyki o zróżnicowanych dźwiękach, używają różnych jasnych, ciepłych barw, rysują coś co kojarzy im się z radością. Następną ciekawą zabawą dla przedszkolaków jest zadanie, które polega na samodzielnym wymyślaniu tytułów do usłyszanych piosenek. Tego typu ćwiczenia wpływają korzystnie na rozwój myślenia i skupienie uwagi na słyszanym tekście. Bowiem postrzeganie elementów dzieła muzycznego jest dla dziecka odkrywcze i sprawia mu wiele radości, satysfakcji. Należy także zwrócić uwagę

[9] Zob. M. Przychodzińska-Kaciczak, *Dziecko i muzyka,* Wyd. Nasza Księgarnia, Warszawa 1981, s. 51-53.

na istotę pantomimy w połączeniu z muzyką, gdyż sprawia, że przedszkolak naśladując gesty, w przyszłości będzie lepiej sobie radził z uzewnętrznianiem własnych uczuć, jak również będzie łatwiej nawiązywał kontakty interpersonalne. Wspaniałą zabawą jest również naśladowanie ruchem usłyszanych instrumentów w utworze, jest to tzw. teatr instrumentalny. Aktywne słuchanie muzyki przez dziecko pobudza jego wyobraźnie oraz wpływa na rozwój intelektualny i daje możliwość dziecku innego, szerszego postrzegania dźwięków[10].

Muzykoterapia jako metoda wspomagająca rozwój dziecięcej twórczości

Należy wspomnieć także o leczniczej funkcji muzyki, mianowicie o znaczeniu muzykoterapii. Zajęcia te, przeprowadza się grupowo lub indywidualnie, mają one na celu osiągnięcie prawidłowego rozwoju psychofizycznego dziecka, intelektualnego, jak również społeczno-emocjonalnego. Muzykoterapia pełni funkcje: „adaptacyjną, psychoterapeutyczną, wychowawczą, rozwojową, poznawczo-stymulującą, kreatywną, rozrywkową, integracyjną”[11]. Zadaniem muzykoterapii jest to, by dzieci rozwijały się twórczo, przez czynny udział w zajęciach. Elementami zajęć są formy aktywności dziecka, opierające się na pedagogice muzycznej, proponowanej przez wyżej wymienionych prekursorów tej dyscypliny: E. J. Dalcroze oraz C. Orffa. Niekiedy krótki, śmieszny tekst, np. wyliczanka, służy wyjaśnianiu i wprowadzaniu dziecka w wieku przedszkolnym do jednej z form muzykowania, jaką jest improwizacja, o której też była mowa powyżej. Improwizacja ta może być słowna, lub melodyczna, w zależności od tego, co prowadzący chce w danym momencie ćwiczyć z podopiecznymi. Do technik wykorzystywanych w muzykoterapii oprócz śpiewu i zajęć muzyczno-ruchowych, należą także m. in.: słuchanie muzyki, ćwiczenia doskonalące mowę, słuch, dotyk, taniec. Wszystko to, przejawia się w głównej aktywności dziecka w tym wieku, czyli w zabawie[12].

Improwizuj przedszkolaku!

Zajmijmy się teraz wspomnianą już niejednokrotnie improwizacją podczas zajęć muzyczno-ruchowych. Dokładniej mówiąc aktywnością dziecka w zajęciach umuzykalniających. Zjawisko to ma sens tylko wtedy, gdy prowadzący zajęcia, potrafi wydobyć z uczniów pasję,

[10] Zob. J. Cieślik-Klauza, *O aktywności muzycznej, „*Wychowanie w Przedszkolu” (2006), nr 3, s. 136-139.
[11] H. Sobińska, *Elementy muzykoterapii,* „Wychowanie w Przedszkolu” (2007) nr 3, s. 35.
[12] Zob. H. Sobińska, *Elementy muzykoterapii,* „Wychowanie w Przedszkolu” (2007) nr 3, s. 35-36.

coś z czego dziecko czerpie przyjemność, dzięki wykonywanym czynnością. Jeśli nie uda się wywołać u dziecka radości z tego co robi i zainteresować go tym, jeśli prowadzący źle ukierunkowuje swoje zamierzenia, wówczas zajęcia te, pozostają tylko zwykłą gimnastyką, pozbawioną wartości improwizacją. Aby improwizacja była prawidłowo przeprowadzona, należy w ramach wstępu, wprowadzenia przeprowadzić z dziećmi odpowiednią rozmowę. Zadaniem twórczym jest etiuda ruchowa na dany temat do piosenki. Wówczas dzieci w sposób nieprzewidywalny, spontaniczny pokazują za pomocą własnego ciała jak czują muzykę, jak ją interpretują na swój własny oryginalny sposób. Improwizacja jest ponadczasowa, ponieważ jest wpisana w naturę człowieka już on najmłodszych lat jego życia. Dziecko improwizuje, ponieważ doświadcza, rozwija się. Nikt nie jest w stanie wszystko dokładnie przewidzieć, dlatego z improwizacją mamy do czynienia niemalże codziennie, czy to niemowlę, które poznaje siebie i swoje możliwości przez improwizację np. rączkami bawi się, czy to dziecko w wieku przedszkolnym lub szkolnym, które przez naśladowanie i odgrywanie ról improwizuje, czy osoba dorosła podczas rozmowy, nie mając jednego konkretnego tematu, w celu podtrzymania relacji społecznych. Bowiem improwizacja towarzyszy każdemu z nas i nie można po prostu zaprzestać jej stosowania. Improwizujemy również ruchem i gestem, by wyrazić to, czego nie jesteśmy w stanie przekazać za pomocą słów. W muzyce objawia się to przez nieskrępowane ruchy dziecka, dzięki czemu rozwija ono swoją wyobraźnię, zainteresowania muzyką, a także chęć częstego kontaktu z melodią, oraz aktywnego uczestnictwa w zajęciach umuzykalniających[13].

[13] Zob. K. Kiwior, *Improwizacja w zajęciach muzyczno-ruchowych, „*Wychowanie w Przedszkolu" (2010) nr 6, s. 22-23.

Anna Wesołowska
Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie. Filia w Mławie

STEAM w edukacji

STEAM w edukacji stanowi nieszablonową metodę nauczania. Jest on niejako odpowiedzią na dynamiczne zmiany jakie zachodzą we współczesnym świecie, a edukacja podobnie jak każda inna dziedzina życia musi temu rozwojowi sprostać. Istotą modelu STEAM w edukacji jest kompilacja pięciu dziedzin, którymi są:

- **S** – Science – nauka
- **T** – Technology – technologia
- **E** – Engineering – inżynieria
- **A** – Arts – sztuka
- **M** – Mathematics – matematyka[14].

Powszechnie wiadomym jest – ja również wielokrotnie już podkreślałam to w swoich artykułach – że najlepszą formą nauki jest zabawa i doświadczanie. Omawiana w tym miejscu metoda nauczania łączy oba wymienione aspekty, a co więcej wspiera uczniów, by z zainteresowaniem i entuzjazmem podchodzili do konkretnego przedmiotu i nauki istotnych a jednocześnie interesujących aspektów z dziedziny jaką się zajmuje. M. Kawczyńska podkreśla, że *„dzięki edukacji STEAM uczeń nie jest już tylko „automatem", w który wdrukowywana jest wiedza wedle jakiegoś schematu, ale staje się wynalazcą, projektantem i chłonie to, nad czym pracuje wspólnie z nauczycielem i kolegami, w bardziej kreatywny sposób"*[15]. M. Plebańska i A. Szyller zwracają uwagę, że omawiana w tym artykule koncepcja nauczania postrzegana jest jako najbardziej nowoczesne i równocześnie najbardziej efektywne podejście zarówno do uczenia się, jak i nauczania. Pozwala bowiem zgłębiać obszary edukacji z perspektywy GOW, czyli Gospodarki Opartej na Wiedzy - *„tworzenie, dystrybucja oraz praktyczne wykorzystywanie, wdrożenie wiedzy i informacji"*[16]. STEAM jest ideą edukacyjną

[14] M. Kawczyńska, *Edukacja STEAM – kreatywna metoda nauczania*, https://www.nowaera.pl/eduone/edukacja-STEAM, [dostęp: 27.09.2023].
[15] Ibidem.
[16] Podaję za: M. Plebańska, A. Szyller, *STEAM-owe przedszkole*, Warszawa 2021, s. 9.

opracowaną w Rhode Island School of Design, która „dołożyła" Sztukę do wcześniejszej koncepcji STEM. Jej istotę stanowi *„wspieranie prawdziwych innowacji łączących myślenie naukowca lub technologa z koncepcją artysty lub projektanta"*[17]. Dodanie elementu sztuki jako fundamentu innowacyjności miało zapewnić gwarancję połączenia nauk ścisłych i z ich faktycznym zastosowaniem oraz pełniej stosować wiedzę z zakresu neurodydaktyki. Nowy element humanistyczny dołożony do STEM jest zapewnieniem stymulacji i współpracy obydwu półkul mózgowych w trakcie rozwiązywania życiowych problemów w projektach STEAM, to także wprowadzenie do zajęć prowadzonych omawianą w tym artykule metodą elementów: *kreatywności, innowacyjności, twórczego eksperymentowania, edukacji społecznej czy wrażliwości artystycznej*[18]. STEAM, w ocenie M. Plebańskiej i A. Szyller, *„daje możliwość pełnego budowania i rozwoju kompetencji przyszłości"*[19]. Na stronie https://streamedukacja.pl/model-stream/ czytamy, że *„kompetencje kształtujemy nie przez to czego, ale jak uczymy"*. W Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej w sprawie kompetencji wskazano 8 kompetencji kluczowych, będących kompilacją wiedzy, umiejętności oraz postaw uznawanych za konieczne z punku widzenia potrzeb samorealizacji i rozwoju osobistego, aktywnego obywatelstwa, integracji społecznej, a także zatrudnienia. Są to: *„porozumiewanie się w języku ojczystym i językach obcych; kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne; kompetencje informatyczne; umiejętność uczenia się; kompetencje społeczne i obywatelskie; inicjatywność i przedsiębiorczość oraz świadomość i ekspresja kulturalna"*[20]. O. Gorzeńska słusznie zauważa, że wielu osobom STEAM kojarzy się niewłaściwie tj. głównie z narzędziami, takimi jak roboty, drukarki czy długopisy 3D. Tymczasem istotą tej koncepcji jest po prostu interdyscyplinarny model pracy z uczniami, którego fundamentem jest przede wszystkim praca problemowa. Korzystanie z technologii wcale nie jest tu konieczne czy wymagane, choć oczywiście możliwe. Warto mieć na względzie, że w koncepcji STEAM, której największym atutem jest elastyczność, technologia jest wyłącznie narzędziem, a nie celem samym w sobie[21].

---

[17] M. Plebańska, *Jak zaprojektować kreatywna lekcję?,* [w:] J. Fazlagić (red. nauk.), *Kreatywność w systemie edukacji*, Warszawa2019, s. 127-128.
[18] M. Plebańska, A. Szyller, *STEAM-owe…,* op. cit., s. 10.
[19] Ibidem, s. 10.
[20] https://streamedukacja.pl/model-stream/, [dostęp: 03.11.2023].
[21] O. Gorzeńska, *STEAM w praktyce szkolnej – co robić, a czego absolutnie nie*, https://edunews.pl/narzedzia-i-projekty/narzedzia-edukacyjne/5877-steam-w-praktyce-szkolnej-co-robic-a-czego-absolutnie-nie, [dostęp: 07.11.2023].

WARTO WIEDZIEĆ

Czy emocje i nauczanie mają ze sobą coś wspólnego? Okazuje się , że jak najbardziej! Ponieważ mówiąc kolokwialnie *„nasz mózg lubi emocje”,* zależność wydaje się być niezwykle prosta, a mianowicie im więcej przeżyć i emocji w nauczaniu, tym edukacja będzie efektywniejsza. Emocji przysparza nauka bazująca na doświadczaniu. Z tego właśnie powodu tak istotne jest aktywizowanie ucznia i kreowanie warunków edukacyjnych, mobilizujących go do podejmowania autorskich inicjatyw, odkrywania i formułowania wniosków. Po upływie dwóch tygodni pamiętamy jedynie 10% z tego, co przeczytaliśmy. Tym samym ogromna większość, bo aż 90% informacji w ogóle nie zostaje w pamięci długotrwałej. Biorąc pod uwagę powyższe, w przypadku kiedy wiedza podawana w szkole bazuje w głównej mierze na materiale zawartym w podręczniku, to w świetle badań nad skutecznością nauczania, należy gruntowanie rozważyć kwestię jej przekazywania. Stosowanie do tego celu osiągnięć techniki, realizowane w sposób rozważny i sensowny, nie tylko urozmaici narrację edukacyjną, ale też przełoży się na sam proces zapamiętywania. Według E. Dale *„zapamiętujemy bowiem 10% z tego, co czytamy, 50% z tego, co słyszymy i widzimy i aż 90% z tego, co robimy”* [22].

Tyle teorii. W praktyce stosowanie w edukacji koncepcji STEAM wiąże się ze zmianą ról obu stron procesu nauczania. Mianowicie nauczyciel nie jest już wyłącznie *„wykładowcą”* i *„kontrolerem”* wiedzy. Przeciwnie staje się mentorem, mobilizuje uczniów i wskazuje im innowacyjne rozwiązania. W głównej mierze dopinguje do pracy metodą prób i błędów, za które uczeń nie jest w żaden sposób karany. Istotą tej koncepcji jest, by oferowane uczniowi wyzwania i zadania znajdowały odzwierciedlenie w rzeczywistych problemach. Fundamentem STEAM-owych projektów jest dogłębna i wielopłaszczyznowa analiza rzeczywistości. Niekiedy ciekawych pomysłów dostarczyć może obserwacja życia codziennego. Korzyści są podwójne, bo jak słusznie zauważa M. Kawczyńska, jest to metoda doskonaląca umiejętności zarówno uczniów jak i nauczycieli. Fakt, że projekty realizowane w duchu STEAM mają charakter multidyscyplinarny i łączą wiedzę z wielu dziedzin niejako z samego założenia „wymusza” konieczność współdziałania nauczycieli. Poszczególne jego etapy, takie jak projektowanie, omawianie, realizacja to świetna okazja do wymiany doświadczeń, wzajemnego „podpatrywania” warsztatu diagnostycznego i patrzenia na projekty z szerokiej perspektywy w myśl zasady *„co dwie, a nawet więcej głów, to nie jedna”*[23]. Stosowanie STEAM w realizacji

[22] https://streamedukacja.pl/model-stream/, [dostęp: 03.11.2023].
[23] M. Kawczyńska, *Edukacja STEAM…,* op. cit.

programu nauczania upraszcza kształcenie umiejętności kluczowych, uwzględnia współdziałanie pomiędzy szkołami a ekspertami z konkretnej dziedziny, jest też pomocne w nawiązywaniu i kreowaniu sieci kontaktów z przedsiębiorcami jako potencjalnymi pracodawcami. Dzięki temu w przyszłości uczniom łatwiej będzie się odnaleźć na rynku pracy i szukać zajęcia pozostającego w zgodzie z indywidualnymi zainteresowaniami i predyspozycjami[24].

W ocenie Z. Czechowskiej lekcje w duchu STEAM pozwalają przeciwdziałać znudzeniu i rutynie[25]. M. Plebańska, A. Szyller i M. Sieńczewska twierdzą wręcz, że *„metodologia STEAM pozwala na podtrzymywanie w uczniach naturalnego zapału do zdobywania wiedzy oraz do nauki poprzez działanie”*[26]. W ich ocenie powiązanie przedmiotów artystycznych, zadań konstrukcyjnych z przedmiotami ścisłymi sprawia, że te ostatnie nie są postrzegana jako abstrakcja. Dodatkową korzyścią jest możliwość objaśnienia zależności, przedstawienia danych czy przeliczenia niezbędnych wielkości. Następuje wskazywana wyżej zmiana ról tak ucznia, jak i nauczyciela. W grupie korzyści wynikających ze stosowania w praktyce tej metody nauczania cytowane autorki wymieniają: *podtrzymywanie naturalnej motywacji do nauki przedmiotów ścisłych przez uczniów, podniesienie efektów oraz jakości kształcenia, dopasowanie kształconych umiejętności do wymogów współczesnego rynku pracy, rozwój kompetencji społecznych i obywatelskich wśród uczniów, wprowadzenie nowych form i metod nauczania, rozwijanie kreatywności oraz analitycznego myślenia wśród uczniów, otwarcie na współpracę oraz wymianę międzynarodową, rozwój umiejętności językowych w praktyce, nauka tolerancji i akceptacji dla odmienności wśród uczniów”*[27].

Jak słusznie zauważa M. Plebańska kreatywna lekcja powinna uwzględniać nie tylko kreatywne metody pracy, ale także kreatywną pracę zespołową. Współcześnie funkcjonuje cały wachlarz nowoczesnych i innowacyjnych metod nauczania, z których można korzystać w celu rozwijania w uczniach kreatywności i budowania kompetencji przyszłości, w gronie których to właśnie kreatywność jest jedną z kluczowych. Z całą pewnością do takich właśnie innowacyjnych metod pracy, pobudzających kreatywność, korzystających z pracy projektowej i kształcącej

[24] M. Plebańska, A. Szyller i M. Sieńczewska, *Q edukacji cyfrowej*, Warszawa 2020, s. 62.
[25] Z. Czechowska, *Kreatywne wykorzystanie długopisów 3D*, Biblioteka w Szkole 2022, nr 11, s. 21.
[26] Podaję za: M. Plebańska, A. Szyller i M. Sieńczewska, *Q edukacji…*, op. cit., s. 62.
[27] Ibidem, s. 63.

kompetencje przyszłości należy opisywany w tym artykule STEAM[28]. S. Palka przez innowację pedagogiczną rozumie: *„zmiany wprowadzane intencjonalnie przez nauczycieli do procesu dydaktycznego celem poprawy jego jakości”*[29]. Jak wynika z dotychczasowych rozważań, istotą procesu uczenia się nie powinno być sfokusowanie na magazynowaniu przez uczniów wiedzy encyklopedycznej i zapamiętywaniu przez nich właściwych odpowiedzi według wyznaczonego przez nauczycieli klucza. Przeciwnie chodzi o przeniesienie nacisku z nauczania na uczenie się, o zaakcentowanie samodzielności ucznia w konstruowaniu znaczeń. Nie mniej ważne jest również koncentrowanie się na „*indywidualnym, niezależnym, spersonalizowanym i odpowiedzialnym doskonaleniu samego przebiegu procesu nauki*, a jednocześnie mniejszym skupieniu na jej finalnym efekcie. Dużą wagę przykłada się tu do współpracy oraz kształtowania umiejętności współdziałania w zespole[30]. To swoista nauka myślenia w sposób innowacyjny i nieszablonowy, zachęta do podejmowania przemyślanego ryzyka, angażowania się w eksperymentalne uczenie się, kreatywne rozwiązywanie problemów i uczestnictwa w procesach twórczych[31].

Ja w pełni zgadzam się z wyrażoną przez T. Knapika opinią na temat nauczania, napisał on *„Chodzi zatem o to, aby czas spędzony w szkole został optymalnie wykorzystany. Zamiast utwierdzania przekonania, że coś musi być nudne (z natury), warto podjąć starania, aby przynajmniej forma wzbudziła zainteresowanie uczniów. Być może na początku tylko chwilowe, które jednak z czasem może przerodzić się w trwałe zamiłowanie”.* Ten sam autor przytacza w swojej publikacji słowa pewnego 12-letniego uzdolnionego matematyka na temat pasji. Otóż ów chłopiec usnuł następującą analogię *„Pasja jest jak kawa, która pobudza twój talent do życia. Nie zapomnij jednak o stałych dolewkach!”*[32]. W ocenie T. Knopika jest to niezwykle trafne i oddające sedno sprawy porównanie, bowiem pasja jest źródłem motywacji, ale w przypadku gdy nie będzie pielęgnowania i stymulowana nowymi wyzwaniami i inicjatywami, może stracić na swej mocy i zamiast maksymalizować zaangażowanie, będzie

[28] M. Plebańska, *Jak zaprojektować…*, op. cit., s. 127.
[29] Podaję za: K. Parys, *Przestrzeń dla kreatywności uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim*, Kraków 2013, s. 234.
[30] M. Plebańska, A. Szyller i M. Sieńczewska, *Q edukacji…,* op. cit., s. 63.
[31] Podaję za: M. Plebańska, *Jak zaprojektować…,* op. cit., s. 127.
[32] T. Knopik, *Zafascynowani światem : efektywne wspieranie rozwoju zdolności i zainteresowań uczniów w codziennej praktyce szkolnej*, Warszawa 2018, s. 82.

je ograniczać. Pasja owszem ma sprawiać przyjemność, ale wymaga przy tym ogromu pracowitości[33].

STEAM, na co zwraca uwagę M. Plebańska, *„to naturalne procesy twórcze i poznawcze, angażujące w proces uczenia się wszelkie możliwości ucznia i wszystkie obszary jego mózgu”,* tak by w pełni wykorzystać potencjał młodych ludzi[34]. Co ciekawe realizacja zajęć STEAM pozwala wykorzystywać przedmioty codziennego użytku, jak chociażby zużyte opakowania, drobną elektronikę, jak też narzędzia technologicznie zaawansowane, np. laboratoria cyfrowe, klocki elektroniczne, interaktywne roboty. Coraz częstszą praktyką w szkołach jest wykorzystywanie technologii 3D, AR i VR. Ważne, by mieć na względzie, iż finalnym celem nauki w duchu koncepcji STEAM jest rozwój konkretnych umiejętności, w tym m.in.: krytycznego myślenia, dociekania, kreatywności i współpracy. Natomiast wykorzystywana technologia służyć ma realizacji zadań, których wykonanie byłoby niezwykle skomplikowane lub wręcz niemożliwe bez użycia nowoczesnych technologii cyfrowych[35]. STEAM uczy, w jaki sposób aktywnie zmieniać świat i kreować otaczającą rzeczywistość. Umożliwia indywidualny rozwój każdego młodego człowieka dzięki realizacji zespołowych projektów, których celem jest rozwój świata, a także zdolność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron. To rozwiązanie kształtujące postawę przedsiębiorczą, która cechuje się „*inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością w życiu osobistym, społecznym, w tym również zawodowym”*. Do tego ta metoda nauczania stawia na motywację i wytrwałość w dążeniu do celów, tak osobistych i zespołowych, prywatnych i społecznych. Jej stosowanie umożliwia wybór treści, „opłacalnych” do nauki i sprawdzanie ich wartości. To koncepcja umożliwiająca holistyczny rozwój każdego człowieka poczynając od przedszkolaków, na seniorach kończąc (wliczając w to wszelkie grupy mieszczące się pomiędzy). Uczeń jest tu autorem swojego procesu edukacyjnego, a przez to kształtuje się jego postawa przedsiębiorcza. STEAM uznaje się za jedną z najwyżej cenionych metod edukacyjnych funkcjonujących w systemach oświatowych licznych krajów na całym świecie. Jak słusznie zauważają M. Plebańska i K. Trojańska *„nauka w modelu STEAM to rozwijanie indywidualnych talentów każdego z uczniów oraz jednoczesny rozwój kompetencji społecznych, kompetencji cyfrowych i szeroko*

[33] Ibidem, s. 104.
[34] M. Plebańska, *Jak zaprojektować…,* op. cit., s. 128.
[35] M. Plebańska, A. Szyller i M. Sieńczewska, *Q edukacji…*, op. cit., s. 62.

rozumianych postaw przedsiębiorczych"[36]. To doskonałe rozwiązanie możliwe do wykorzystania na każdym poziomie edukacyjnym, a do tego bez względu na przyszły wybór zawodu. STEAM wzmaga kreatywność i poszerza perspektywę postrzegania świata. Pozyskane dzięki tej metodzie umiejętności mogą być wykorzystywane przez całe życie, bez względu na rodzaj wykonywanej pracy[37].

Bibliografia

CZECHOWSKA Z., *Kreatywne wykorzystanie długopisów 3D,* Biblioteka w Szkole 2022, nr 11, dodatek. Kompetentny Nauczyciel, nr 3, s. 18-21.

GORZEŃSKA O., *STEAM w praktyce szkolnej – co robić, a czego absolutnie nie,* https://edunews.pl/narzedzia-i-projekty/narzedzia-edukacyjne/5877-steam-w-praktyce-szkolnej-co-robic-a-czego-absolutnie-nie, [dostęp: 07.11.2023].

KAWCZYŃSKA M., *Edukacja STEAM – kreatywna metoda nauczania,* https://www.nowaera.pl/eduone/edukacja-STEAM, [dostęp: 27.09.2023].

KNOPIK T., *Zafascynowani światem : efektywne wspieranie rozwoju zdolności i zainteresowań uczniów w codziennej praktyce szkolnej,* Warszawa : Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2018. ISBN 978-83-66047-34-1.

PARYS K., *Przestrzeń dla kreatywności uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim*, Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls", 2013. ISBN 978-83-7850-471-9.

PLEBAŃSKA M., *Jak zaprojektować kreatywna lekcję?,* [w:] J. Fazlagić (red. nauk.), *Kreatywność w systemie edukacji*, Warszawa : Wydawnictwo FRSE, 2019, s. 118-132. ISBN 978-83-65591-87-6.

PLEBAŃSKA M., SZYLLER A., *STEAM-owe przedszkole*. Warszawa : Difin, 2021. ISBN 978-83-8270-003-9.

PLEBAŃSKA M., SZYLLER A., SIEŃCZEWSKA Małgorzata, *Q edukacji cyfrowej*, Warszawa : Difin, 2020. ISBN 978-83-8085-023-1.

https://streamedukacja.pl/model-stream/, [dostęp: 03.11.2023].

[36] Podaję za: M. Plebańska, *Jak zaprojektować…,* op. cit., s. 128-129.
[37] Ibidem, s. 129.

Bogumiła Pawłowska
Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie. Filia w Mławie

Higiena cyfrowa, czyli zdrowe nawyki w korzystaniu z technologii informacyjno-komunikacyjnych

Powszechny dostęp do urządzeń ekranowych i Internetu, ich atrakcyjność oraz codzienna użyteczność spowodowały duże zmiany w stylu życia ludzi. Nadmierne i nie w pełni świadome używanie tych urządzeń wiąże się z zagrożeniami dla zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego. Higiena cyfrowa zwraca uwagę na konsekwencje nadmiernego przywiązania do urządzeń ekranowych dla psychiki, relacji, pracy i zdrowia. Zajmuje się wynikającymi z tego problemami, jak przeciążenie informacjami, zaburzony rytm snu czy wycofanie z życia społecznego. Nie pomija też tematu zdrowej komunikacji w Internecie – ostrzega przed hejtem, erotomanią internetową i zależnością od mediów społecznościowych. Ważnym jej elementem jest również bezpieczeństwo w sieci i unikanie takich zagrożeń, jak cyberprzemoc, dzielenie się danymi prywatnymi online, złośliwe oprogramowania i wirusy, a także phishing oraz inne typy oszustw w sieci[38].

Higiena cyfrowa, zdaniem M. Bigaj i M. Woynarowskiej, to chroniące zdrowie zachowania związane z używaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, zwłaszcza urządzeń ekranowych i Internetu. Zachowań tych jest wiele i dotyczą one różnych kwestii. Z tego powodu higienę cyfrową uznano za konstrukt złożony i podjęto próbę uporządkowania zachowań będących jej przejawem[39].

W listopadzie 2022 roku zostało przeprowadzone Ogólnopolskie Badanie Higieny Cyfrowej w reprezentatywnej grupie 1067 dorosłych użytkowniczek i użytkowników Internetu w Polsce.

Wyniki badania wskazują, że większość (64,4%) badanych dorosłych użytkowników Internetu uważa, że na korzystaniu z urządzeń ekranowych spędza dużo czasu: 38,5% sądzi, że raczej dużo, a 25,9% – że zbyt dużo. Może to świadczyć o zdawaniu sobie przez nich sprawy z ich „ekranowego zanurzenia". 14,3% badanych kontroluje swój czas ekranowy, 21,9% ogranicza

[38] https://euphire.pl/artykul/higiena-cyfrowa-czyli-zdrowe-nawyki-w-internecie [dostęp: 8.11.2023].
[39] https://www.wum.edu.pl/czy-dorosli-uzytkownicy-internetu-w-polsce-dbaja-o-higiene-cyfrowa [dostęp: 13.11.2023].

liczbę powiadomień w telefonie/komputerze, a 20,3%, wykonując czynności wymagające skupienia, usuwa telefon z zasięgu wzroku. 9,3% badanych unika używania urządzeń ekranowych przed snem, 18,1% – kładzenia telefonu przy lub w łóżku przed zaśnięciem. 20,1% badanych unika podjadania w czasie używania urządzeń ekranowych, a 25,2% spożywa posiłki bez telefonu w zasięgu wzroku, 9,9% badanych czyści/dezynfekuje swój telefon co najmniej raz dziennie, od 12,1% do 22,8% respondentów podczas używania urządzeń ekranowych podejmuje zachowania związane z dbałością o prawidłową pozycję ciała oraz codzienną aktywnością fizyczną[40].

Źródło: https://dbamomojzasieg.pl/higiena-cyfrowa/ [dostęp: 13.11.2023].

Niedostatki w zakresie higieny cyfrowej mogą niekorzystnie wpływać na funkcjonowanie osobiste i zawodowe dorosłych, ich samopoczucie i zdrowie. Dorośli, którzy nie przestrzegają zasad higieny cyfrowej, dostarczają dzieciom i młodzieży niewłaściwych wzorów zachowań

[40] https://cyfroweobywatelstwo.pl/higiena-cyfrowa [dostęp: 13.11.2023].

w tym obszarze. Dlatego pilnie potrzebne są działania edukacyjne dla zwiększenia higieny cyfrowej dorosłych[41]. Edukacja ta powinna stać się nowym ważnym obszarem edukacji zdrowotnej prowadzonej w wielu miejscach: w domu, placówkach oświatowych, miejscach pracy i w mediach.

Nasze zachowania koncentrują się na czterech obszarach higieny cyfrowej: 1) stawianiu granic i kontroli w używaniu urządzeń ekranowych; 2) bezpiecznym używaniu Internetu; 3) tworzeniu i odbieraniu informacji w Internecie, 4) innych zalecanych zachowaniach prozdrowotnych związanych z używaniem ekranów, jak dbałość o sen czy bezpieczeństwo w ruchu drogowym[42].

Brak kontroli czasu ekranowego prowadzi do jego wydłużania się i związanych z tym negatywnych konsekwencji, jak zaniedbywanie obowiązków, obniżony nastrój czy problemy z koncentracją. Jednocześnie nasz mózg ma tendencję do naturalnej utraty kontroli podczas wykonywania czynności, które uważa za przyjemne, dlatego musimy włożyć aktywny wysiłek, by temu zapobiec. Dźwięk i widok powiadomień lub noszenie telefonu cały czas przy sobie sprawiają, że odczuwamy silną chęć skorzystania z urządzenia. Uleganie jej prowadzi do niekontrolowanego spędzania czasu ekranowego. Ponadto przychodzące kilkadziesiąt a czasem nawet kilkaset razy dziennie powiadomienia z rozmaitych aplikacji, są ogromnym obciążeniem informacyjnym dla mózgu. Już sam widok telefonu, a nawet przedmiotu przypominającego go kształtem, identyfikowany jest przez mózg jako źródło przyjemności i może powodować odczuwanie silnej chęci sięgnięcia po niego.

Nierozważne opublikowanie w internecie swoich danych osobowych może doprowadzić do kradzieży tożsamości, której konsekwencją może być utrata oszczędności lub zaciąganie zobowiązań finansowych bez wiedzy ofiary. Popularnym sposobem na przechwycenie danych do logowania, a tym samym – przejęcia kontroli nad kontem bankowości internetowej lub skrzynką mailową, jest podszywanie się pod instytucje zaufania publicznego, znajomych i inne osoby, które mogą uwiarygodnić wiadomość. Jednym z najważniejszych aspektów higieny cyfrowej jest ochrona naszych danych osobowych. Powinniśmy być świadomi, jakie informacje udostępniamy online i jak chronić swoją prywatność. Należy stosować silne hasła, korzystać z zabezpieczonych sieci Wi-Fi i unikać udostępniania zbyt wielu informacji

[41] https://www.wum.edu.pl/czy-dorosli-uzytkownicy-internetu-w-polsce-dbaja-o-higiene-cyfrowa, [dostęp: 06.11.2023].
[42] K. Bocheńska-Włostowska, *Higiena cyfrowa*, Remedium 2023, nr 6, s.2.

osobistych. Higiena cyfrowa obejmuje także praktyki zapewniające bezpieczeństwo online. Należy być ostrożnym podczas pobierania plików, otwierania podejrzanych linków i korzystania z nieznanych stron internetowych. Warto zainstalować oprogramowanie antywirusowe i regularnie aktualizować systemy operacyjne, aby chronić się przed zagrożeniami online.

Publikowanie treści online może przynosić realne konsekwencje zarówno dla ich autorów i autorek, jak i innych osób. Ta świadomość powinna przyświecać każdemu, kto decyduje się na aktywność w przestrzeni cyfrowej – bez względu na ich formę. Narażenie się na tzw. przeciążenie informacyjne, czyli odbieranie zbyt wielu informacji każdego dnia, znacznie obniża komfort życia. Aby zadbać o swoje samopoczucie warto ograniczać liczbę źródeł informacji i świadomie dobierać treści w internecie, na przykład poprzez ich selekcję pod kątem wpływu na nasze samopoczucie oraz korzyści, jakie przynosi nam obcowanie z danymi materiałami. Reagowanie na negatywne treści, które napotykamy w internecie, to element odpowiedzialnej, obywatelskiej postawy. Użytkownicy zgłaszający administratorom stron treści niezgodne z regulaminem, naruszające prawo lub normy społeczne, pomagają tworzyć z Internetu przyjazną przestrzeń i w ten sposób działają na rzecz wspólnego dobra.

Używanie telefonu tuż przed snem lub trzymanie go obok, w łóżku, mogą powodować trudności w zasypianiu, słabą jakość snu, senność w ciągu dnia i zaburzenia snu. Ekran telefonu rozprasza i odciąga uwagę od czynności jedzenia. Zajmowanie się nim w czasie posiłku utrudnia dostrzeganie i rozpoznanie sygnałów płynących z organizmu (takich jak głód i sytość), kontrolę wielkości porcji i zakończenie posiłku w odpowiednim momencie, bez uczucia przejedzenia. Telefon komórkowy, często dotykany, przykładany do ucha i twarzy, przechowywany w różnych miejscach, jest siedliskiem wielu chorobotwórczych drobnoustrojów. Używanie urządzeń ekranowych jest w dużej mierze zachowaniem sedentarnym, tj. czynnością wykonywaną przez człowieka w pozycji siedzącej lub leżącej, w czasie której wydatek energii jest niewielki. Nadmiar takich zachowań jest niekorzystny dla zdrowia: może wiązać się z ryzykiem rozwoju chorób przewlekłych, w tym otyłości i chorób układu krążenia. Zbyt głośne dźwięki oraz codzienne długotrwałe używanie słuchawek może być przyczyną niedosłuchu, szumów usznych, bólu głowy i drażliwości.

Wiele publikacji zawiera poniższe zasady higieny cyfrowej:

WARTO WIEDZIEĆ

- Staraj się kontrolować czas, jaki spędzasz online. Jeśli jest go zbyt wiele, postaraj się to ograniczyć.
- Odkładaj telefon w sytuacjach, gdy nie musisz z niego korzystać.
- Postaraj się co chwile nie patrzeć na telefon i nie sprawdzać wiadomości.
- Nie zastępuj wszystkich czynności aplikacjami – w miarę możliwości trenuj swój mózg i pamięć.
- Staraj się znaleźć czas na relaks i odpoczynek bez telefonu i innych urządzeń.
- Poszukaj aktywności i zajęć offline. Zamiast kolejny raz rozmawiać z kimś poprzez komunikator, spotkaj się z nim na żywo.
- Korzystaj z tzw. „cyfrowych detoksów".
- Nie zabieraj telefonu do sypialni. Staraj się nie korzystać z telefonu tuż przed pójściem spać ani zaraz po przebudzeniu.
- Dbaj o relacje i zainteresowania.
- Jeśli pracujesz zdalnie, ustal godziny w których jesteś dostępny. Nie pozwól, aby praca była obecna w Twoim życiu 24/7[43].

Bibliografia

BOCHEŃSKA-WŁOSTOWSKA K., *Higiena cyfrowa*, Remedium 2023, nr 6, s. 2-7

https://www.wum.edu.pl/czy-dorosli-uzytkownicy-internetu-w-polsce-dbaja-o-higiene-cyfrowa, [dostęp: 13.11.2023]

https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/czym-jest-cyfrowa-higiena , [dostęp: 21.11.2023]

https://cyfroweobywatelstwo.pl/higiena-cyfrowa, [dostęp: 13.11.2023]

https://dbamomojzasieg.pl/higiena-cyfrowa/, [dostęp: 13.11.2023]

https://euphire.pl/artykul/higiena-cyfrowa-czyli-zdrowe-nawyki-w-internecie, [dostęp: 8.11.2023]

https://www.wum.edu.pl/czy-dorosli-uzytkownicy-internetu-w-polsce-dbaja-o-higiene-cyfrowa, [dostęp: 06.11.2023]

[43] https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/czym-jest-cyfrowa-higiena [dostęp: 21.11.2023].

Elwira Stolpa
Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie. Filia w Płońsku

BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA W CIECHANOWIE. FILIA W PŁOŃSKU PRZEDSTAWIA 250. rocznica powołania Komisji Edukacji Narodowej

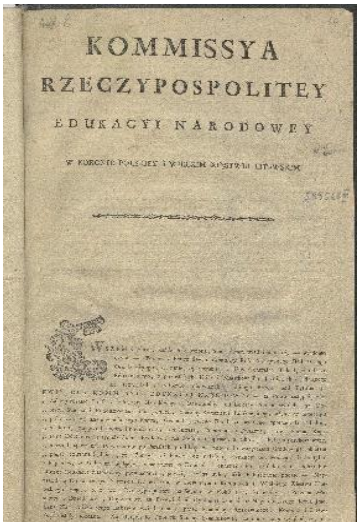

Źródło : Polona, domena publiczna

W 1564 r. kardynał Hozjusz sprowadził do Polski jezuitów. Mieli oni zająć się organizacją szkolnictwa. Tworzone przez nich szkoły miały na celu wychowanie moralne i religijne, pośrednio zaś umocnienie roli kościoła katolickiego w Polsce. Kiedy jednak papież Klemens XIV ogłosił kasatę zakonu jezuitów, oznaczało to, że z dnia na dzień około ¾ szkół przestało istnieć. Decyzja papieża pomogła jednak zwolennikom reform w Rzeczypospolitej w podjęciu decyzji o powierzeniu zwierzchnictwa nad oświatą państwu. I tak z inicjatywy króla **Stanisława Augusta Poniatowskiego**, powołano uchwałą sejmową z dnia 14 października 1773 r. – **Komisję Edukacji Narodowej,** której pierwsza nazwa brzmiała:

Komissyja nad Edukacją Młodzi Narodowej Szlacheckiej Dozór Mająca.

Była to instytucja o charakterze dzisiejszego ministerstwa oświaty. Pierwsza tego typu nie tylko na ziemiach polskich, ale też i w Europie.

Przed Komisją postawiono zadanie odbudowy systemu oświaty w Rzeczypospolitej. Przejęto prowadzone dotychczas przez jezuitów szkoły a w celu zabezpieczenia finansowych podstaw funkcjonowania szkół, przejęto dobra pozostałe po kasacie zakonu.

Komisja pozostawała pod protektoratem króla i cieszyła się pełną autonomią, jedynie w sprawach finansowych odpowiadała przed sejmem. Początkowo w skład Komisji wchodziło 4 senatorów i 4 posłów, reprezentujących Koronę i Wielkie Księstwo Litewskie. Pierwszym prezesem został Ignacy Massalski, usunięty z funkcji w 1776 r. za nadużycia finansowe. Po nim prezesurę objął Michał Jerzy Poniatowski. Oficjalnymi członkami Komisji zostali Adam

Kazimierz Czartoryski, Joachim Litawor Chreptowicz, Ignacy Potocki, Andrzej Zamoyski, August Sułkowski i Antoni Józef Poniński. Później liczbę komisarzy powiększono. Za faktycznych twórców Komisji Edukacji Narodowej uznać należy autora projektu i twórcę planu rozbudowy szkół **Hugona Kołłątaja** oraz skupionych wokół niego wybitnych przedstawicieli polskiego oświecenia. Szeregi KEN zasilili również jezuici. Wszyscy oni stworzyli podwaliny pod nowoczesny system oświatowy: sprawną administrację, programy nauczania oparte na ideach oświecenia a także wytyczenie celów wychowania dla przyszłych pokoleń.

Wymienić należy **Franciszka Onufrego Bielińskiego,** który zajmował się porządkowaniem funduszy, opracowaniem programów, był też autorem projektu „Sposób edukacji w XV listach opisany...", w który postulował powszechność kształcenia i odpowiednią edukację dla każdego stanu społecznego. Ważną rolę pełnił **Grzegorz Piramowicz**, jezuita, sekretarz Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych. Był współautorem i redaktorem Ustaw Komisji Edukacji Narodowej oraz autorem podręczników. Inni zasłużeni dla reformy polskiej oświaty to m.in. pisarz **Julian Ursyn Niemcewicz**, uczeni – **Feliks Oraczewski**, **Andrzej Gawroński**, **Dawid Pilchowski**, **Hieronim Stroynowski**.

Dzięki działaniu Komisji Edukacji Narodowej stworzono jednolity system kształcenia na trzech poziomach nauczania. Było to nowością nie tylko na terenie Rzeczypospolitej, ale w całej Europie. Przewidziano powołanie 26 szkół wojewódzkich, które oprócz nauczania miały zapewnić uczącej się młodzieży opiekę lekarską. W każdym województwie miały być ponadto dwie mniejsze szkoły powiatowe. Zaplanowano również zorganizowanie 2500 szkół parafialnych, natomiast poziom wyższy reprezentowały uniwersytety w Krakowie i w Wilnie.

W 1775 r. powołano **Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych**, którego zadaniem było opracowanie nowych programów nauczania oraz podręczników, ale w rzeczywistości sprawowało pieczę nad całym procesem edukacyjnym. Zajęto się sprawą nauczycieli, a także kwestią edukacji dziewcząt. Nauczanie na wszystkich szczeblach odbywało się w języku polskim. Wprowadzono przedmioty przyrodnicze, fizykę, historię, geografię a także elementy nauk rolniczych i medycznych oraz wychowania fizycznego. Zmniejszono natomiast zakres nauczania łaciny.

WARTO WIEDZIEĆ

W latach 1777-80 Hugo Kołłątaj przeprowadził reformę Akademii Krakowskiej (wtedy Szkoły Głównej Koronnej) zaś w latach 1780-81 Marcin Poczobutt-Odlanicki przeprowadził reformę Akademii Wileńskiej (wtedy Szkoła Głównej Wielkiego Księstwa Litewskiego). W 1780 przy Szkole Głównej Koronnej powołano projektowane przez KEN seminarium dla kandydatów (głównie świeckich) do stanu akademickiego. Dzięki temu stara kadra nauczycielska oparta na klerze wywodzącym się z zakonu jezuitów była stopniowo wymieniana na absolwentów zreformowanej Akademii, dzięki czemu opór szkół średnich i podstawowych przed reformami stopniowo malał.

POWINNOSCI
NAUCZYCIELA
MIANOWICIE ZAS w SZKOŁACH PARAFIALNYCH I SPOSOBY ICH DOPEŁNIENIA.
Dzieło użyteczne Pasterzom, Panom i ich Namieśnikom o dobro Ludu troskliwym, Rodzicom i wszystkim Edukacyą bawiącym się.
w WARSZAWIE
w Drukarni Nadworney J. K. Mci i P. Kom: E. Naro: Roku 1787.

Źródło : Polona -domena publiczna

Z inicjatywy Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych ukazały się m.in. :
1785 r. – *Elementarz dla szkół parafialnych narodowych* pod redakcją G. Piramowicza,
1787 r. – *Powinności nauczyciela* G. Piramowicza,
1778-81 r. – *Gramatyka dla szkół narodowych* O. Kopczyńskiego,
1783 r. – Wstęp do fizyki dla szkół narodowych M. Hubego.

Od 1789 r. następuje powolny spadek znaczenia Komisji co wiąże się bezpośrednio z rozpadem Rzeczypospolitej. Ostateczny cios reformom podjętym przez KEN zadała konfederacja targowicka. Na wielu członkach Komisji, za ich działalność polityczną, wydano zaoczne wyroki śmierci, musieli się więc ratować opuszczając ojczyznę. Nie zdecydowano się jednak na likwidację Komisji, ale ograniczono jej kompetencje i podzielono na komisję koronną i litewską. To pozwoliło jeszcze na kilka miesięcy działania. Komisja Edukacji Narodowej przestała działać w 1794 r.

Reforma oświaty przeprowadzona przez Komisję Edukacji Narodowej nie uratowała Rzeczypospolitej, ale dwadzieścia lat działalności, nauczanie oparte na nowoczesnych programach i podręcznikach a także nowa kadra pedagogiczna wykształcona w duchu oświecenia, przyczyniły się do wychowania nowego pokolenia Polaków świadomych swojej tożsamości, nowocześnie, jak na owe czasy, wykształconych. Było to bardzo ważne w pogarszającej się sytuacji politycznej i ekspansji zaborców. Do dziedzictwa KEN nawiązano po odzyskaniu przez Polskę niepodległości.

WARTO WIEDZIEĆ

Hugo Kołłątaj - jeden z twórców KEN. Opracował wstępny projekt „Komissyi nad edukacją młodzi szlacheckiej dozór mającej”, choć nie było to określenie precyzyjne, gdyż projekt zakładał także dostęp do edukacji dla zdolnych przedstawicieli pozostałych stanów.

Źródło : Wikipedia Commons

Stanisław August Poniatowski – inicjator i współautor reform Sejmu Czteroletniego, jeden z autorów Konstytucji 3 maja, mecenas nauki i sztuki. Na jego wniosek powołano w 1773 r. Komisję Edukacji Narodowej.

Źródło : Wikipedia domena publiczna

Prezentacja

https://www.canva.com/design/DAFwMfzSueI/tv8DSVLlqgm_5VirypeKfQ/view?utm_content=DAFwMfzSueI&utm_campaign=designshare&utm_medium=link&utm_source=publishsharelink

Quiz

https://view.genial.ly/651d77903e125a0011f36a2e/interactive-content-copy-ken

Bibliografia

https://www.up.krakow.pl/studia/690-uniwersytet/obchody-250-rocznicy-powolania-ken/5476-komisja-edukacji-narodowej, [dostęp 2.10.2023]

https://agad.gov.pl/?page_id=946, [dostęp 3.10.2023]

https://vienna.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=723&catid=244&lang=pl&Itemid=435, [dostęp 3.10.2023]

https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/251/0051_20150304_gw_ra_jezuici_i_komisja_b_topij-stempinska.pdf?sequence=1, [dostęp 3.10.2023]

https://pl.wikipedia.org/wiki/Komisja_Edukacji_Narodowej, [dostęp 5.10.2023]

WARTO PRZECZYTAĆ

Bożena Lewandowska
Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie

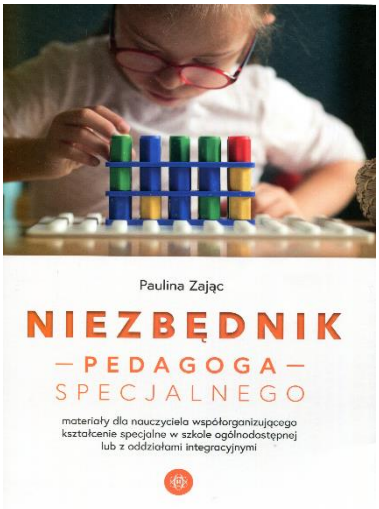

Niezbędnik pedagoga specjalnego : materiały dla nauczyciela współorganizującego kształcenie specjalne w szkole ogólnodostępnej lub z oddziałami integracyjnymi / Paulina Zając. Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2023.

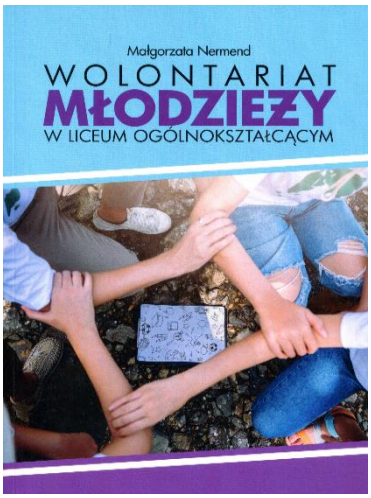

Wolontariat młodzieży w liceum ogólnokształcącym / Małgorzata Nermend. Szczecin : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2023.

Trzysta procent socjalizmu : przodownicy pracy w PRL / Andrzej Janikowski. Warszawa : Prószyński i S-ka, 2023.

WARTO PRZECZYTAĆ

Kuferek Marcelka : scenariusze zajęć z elementami arteterapii na I etapie szkoły podstawowej / Kamila Mrówczyńska-Haładaj. Warszawa : Difin, 2023.

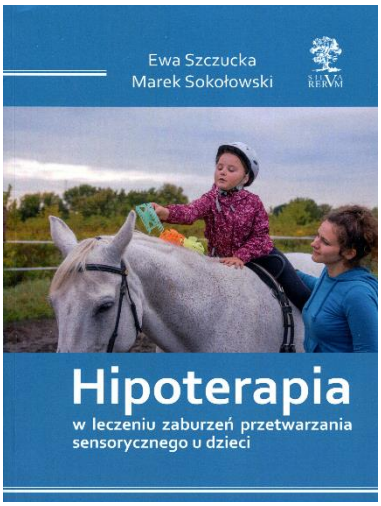

Hipoterapia w leczeniu zaburzeń przetwarzania sensorycznego u dzieci / Ewa Szczucka, Marek Sokołowski. Poznań : Silva Rerum, 2023.

Wierszyki uczące matematyki : rymowanki o liczbach i emocjach z kartami pracy i propozycjami zabaw ruchowych / Aleksandra Świstak, Mateusz Świstak. Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2023.

WARTO PRZECZYTAĆ

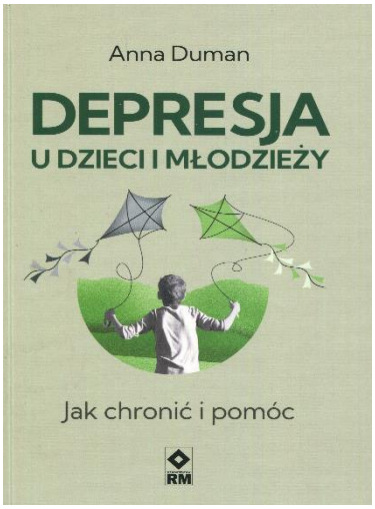

Depresja u dzieci i młodzieży : jak chronić i pomóc / Anna Duman. Warszawa : Wydawnictwo RM, 2023.

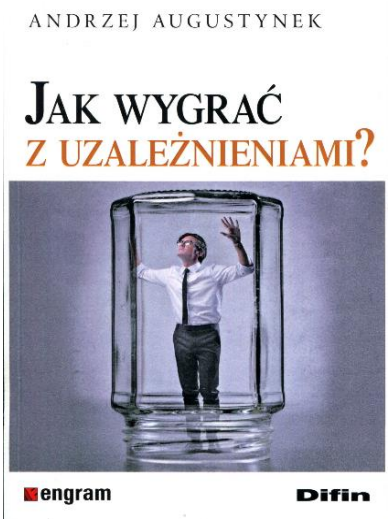

Jak wygrać z uzależnieniami? / Andrzej Augustynek. Warszawa : Difin, 2023.

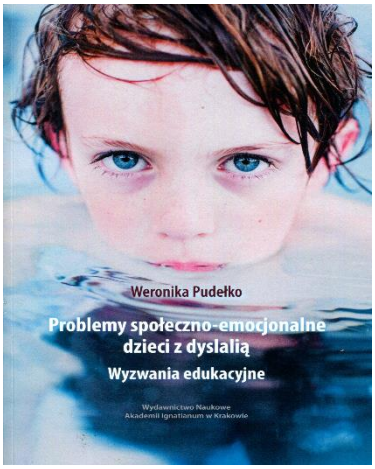

Problemy społeczno-emocjonalne dzieci z dyslalią : wyzwania edukacyjne / Weronika Pudełko. Kraków : Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, 2023.

NOTY O AUTORACH

Monika Biedrzycka-Gładka – absolwentka Wydziału Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych w Warszawie oraz Wydziału Psychologii Społecznej SWPS w Warszawie. Pracuje jako koordynator ds. instruktażu dla bibliotekarzy w Bibliotece Pedagogicznej w Ciechanowie a także psycholog w Społecznej Szkole Podstawowej STO w Ciechanowie.

Grażyna Brzezińska – absolwentka Wydziału Bibliotekoznawstwa Informacji Naukowej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, studiów podyplomowych z zakresu zarządzania oświatą i marketingu oraz studiów podyplomowych z zakresu bibliotek naukowych. Dyrektor Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie.

Anna Grudziecka – nauczyciel SOSW w Mławie.

Bożena Lewandowska – nauczyciel bibliotekarz**,** pracownik Wydziału Gromadzenia i Opracowania Zbiorów w Bibliotece Pedagogicznej Ciechanowie. Autorka i prowadząca kursy na platformie zdalnego nauczania Moodle.

Michał Marciniak – student kierunku "Przygotowanie pedagogiczne dla nauczycieli" w Wyższej Szkole Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu.

Dajana Miodońska-Mardyła – nauczycielka wychowania przedszkolnego w Samorządowym Przedszkolu nr 27 w Krakowie.

Bogumiła Pawłowska – nauczyciel bibliotekarz w Bibliotece Pedagogicznej w Ciechanowie, Filia w Mławie.

Agnieszka Sromek – nauczyciel w Szkole Podstawowej nr 2 Towarzystwa Szkolnego im. Mikołaja Reja w Bielsku-Białej.

Elwira Stolpa – dyplomowany nauczyciel bibliotekarz, kierownik Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie, Filia w Płońsku.

Anna Wesołowska – nauczyciel bibliotekarz w Bibliotece Pedagogicznej w Ciechanowie, Filia w Mławie.